

תּוֹשַׁע אָדָר
חֹדֶשׁ
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Úštěk, pohled z rabínského domu směrem k synagoze. Foto J. Daniček.
(K článku na stranách 10–11.)

TRYZNA V PINKASOVĚ SYNAGOZE

Terezínská iniciativa zve všechny na vzpomínkovou tryznu, která se uskuteční v pátek 8. března 2013 v 10 hodin v Pinkasově synagoze. Toto datum je tragicky zapsáno do paměti českých Židů jako den, kdy byl v roce 1944 vyvražděn rodinný tábor v Osvětimi-Březince. Federace židovských obcí v ČR i Židovská obec v Praze se obrací na všechny, kterým utrpení předků není lhostejné, s prosbou o účast. ef

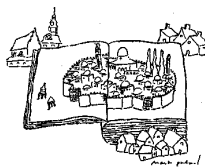
SMLOUVA PODEPSÁNA

V pátek 22. února podepsali představitelé šestnácti církví a náboženských společností, registrovaných v České republice, smlouvu o finančním vypořádání. Za Českou republiku smlouvy signoval premiér Petr Nečas. Ani tento závěrečný a logický akt, stvrzující závaznost peněžních restitucí za nevydaný zabavený majetek, se neobešel bez hysterických reakcí ze strany levice. Zejména ČSSD, která spolu s KSČM a Věcmi veřejnými podala na zákon 428/2012, stanovující podmínky odluky registrovaných církví a náboženských společností od státu, stížnost k Ústavnímu soudu, se snažila zmařit podpis smluv všemi dostupnými prostředky. Premiér Nečas tyto snahy odmítl s tím, že „tímto krokem jsou odčiněny některé křivdy, které byly učiněny církvím a náboženským společenstvem v průběhu komunistického režimu. Současně tím byly nastaveny základy pro nové moderní vztahy mezi státem na straně jedné a církvemi a náboženskými společnostmi na straně druhé.“ Jako v minulosti, i tentokrát zaznělo v médiích a komentářích jen zcela okrajově, že v dlouhodobější perspektivě nebude nadále státní rozpočet – a tedy i daňoví poplatníci – zatížen pravidelnými příspěvky na činnost církví. Smlouvu, která je nevypověditelná, podepsal za Federaci ŽO v ČR její předseda Petr Papoušek. jd

DAVID B. RUDERMAN V PRAZE

Pražské centrum židovských studií při FF UK v Praze přivítá vzácného hosta: profesora raně moderních židovských dějin na University of Pennsylvania, Davida B. Rudermana. Profesor Ruderman se specializuje na některé dříve opomíjené aspekty židovského myšlení, například na postavení vědy v židovské společnosti. Jeho kniha *Židovské myšle-*

AKTUALITY

ni a vědecký objev v raně moderní Evropě (1995) se okamžitě stala základní prací v oboru.

Tématem pražské přednášky, která bude proslouhena v angličtině (bez překladu), je dnes málo známý, avšak ve své době populární spis *Sefer ha-brit* Pinchase Hurwitze (Brno 1797). Přednáška se soustřeďuje na Hurwitzův univerzalistický výklad příkazu „Miluj svého bližního jako sám sebe“ (Lv 19,18). Uskuteční se v pondělí 11. března od 12.30 do 14.00 v budově FF UK, Celetná 20, místnost č. 138. Vstup volný, veřejnost je srdečně zvána.

PŘEDPLATNÉ ROŠ CHODEŠ

Předplatné u České pošty

Na konci ledna ukončila činnost distribuční firma Mediaservis, proto od února převzala předplatitele Mediaservisu společnost Česká pošta a. s. Objednávky nového aboné zasílejte na www.periodik.cz, informace získáte na bezplatné infolince České pošty 800 300 302 nebo písemně na adrese: Česká pošta, s. p. oddělení periodického tisku Olšanská 38/9 225 99 Praha 3, e-mail: postabo.prstc@cpost.cz. Distributor pro Slovensko se nemění.

Předplatné v redakci Roš chodeš

Časopis si ovšem můžete stále předplácet i v redakci *Roš chodeš*. Zaslání měsíčníku poštou v neprůhledných obálkách lze uhradit bankovním převodem na níže uvedený účet Federace židovských obcí v ČR.

Roční předplatné pro ČR – 400 Kč; číslo účtu: 030031-1936511339/0800 u České spořitelny, a. s., variabilní symbol: 122013; údaj příkazce: jméno předplatitele.

Roční předplatné do Evropy (a zámoří) – 750 Kč (a 1000 Kč); pro úhradu

ekvivalentu částky v eurech, dolarech nebo v korunách je číslo účtu: 030031-1936511339/0800 (IBAN CZ14 0800 0300 3119 3651 1339; BIC GIBACZPX) u České spořitelny, a. s.; variabilní symbol: 122013, údaj příkazce: jméno předplatitele.

Roční předplatné v elektronické podobě v PDF stojí 240 Kč (nebo ekvivalent v eurech nebodolarech). Číslo účtu i další údaje jsou stejné jako u zaslání časopisu v klasické podobě.

Prosíme, pokud provádíte platbu z ciziny, uhradte bankovní poplatky (cca 100 Kč), nejsou zahrnuty v ceně předplatného. Nepoužívejte šeky, pokud nemůžete použít bankovní spojení, zašlete příslušnou částku v bankovkách doporučeným dopisem.

Na území ČR je též možné použít k platbě poštovní poukázku typu C. Pokud budete platit osobně v Židovské radnici (Maiselova 18, Praha 1), tak v pokladně Federace židovských obcí v ČR u paní Slezákové nebo Kodytkové. Do objednávky uveďte laskavě vždy jméno, poštovní adresu a u elektronického zaslání váš e-mail.

Veškeré dotazy rádi zodpovíme na e-mailu roschodes@sefer.cz nebo tel. čísle 226 235 217, 218. red

OBSAH

- Problémy s pamětí národa 3, 19**
Sidry na tento měsíc 4–5
Příběh Židovského muzea
 rozhovor s autorkou Magdou Veselskou **6–7, 23**
Žít vlastní život
 ukázky z *Otevřeného deníku*
 Jana Vladislava **8–9, 18**
Dva rabínské domy
 revitalizace slovem i obrazem **10–11**
Hvězdný tenor a boxer
 105 let od narození Kurta Bauma **11**
Očima Gerti Deutsch
 k výstavě židovské fotografky **12–13**
Lenin a Stalin očima současníků
 ukázka z připravované knihy **14–15**
Neues deutsches Theater
 v běhu času **16–17**
Sefardé se mohou vrátit 19
 Poslední román Philipa Rotha **20**
Izrael: Hizballáh EU nepřesvědčil 21
Nový předák Židů ...a další události 22
Kalendárium – deset let od úmrtí
 Viktora Feuerlichta **23**
Knihy, události, kulturní pořady 24–25
Zprávy, výzvy, inzerce 26
Zprávy z obcí 27
Zprávy ze světa 28

K najsledovanejším slovenským kauzám sa začiatkom roka 2013 zaradila voľba predsedu Správnej rady Ústavu pamäti národa (ÚPN).

Po tragickej smrti predsedu Správnej rady ÚPN Jána Langoša nastúpil na jeho miesto v januári 2007 nominant extrémistickej Slovenskej národnej strany Ivan Petranský. Počas šiestich rokov svojej činnosti vtlačil ÚPN výrazne proľudácku orientáciu.

V dôsledku radikálnej zmeny v orientácii ústavu začali pod kuratelou ÚPN vychádzať knižné a časopisecké publikácie pozitívne vykresľujúce predstaviteľov Slovenského štátu. Menovite prezidenta Jozefa Tisa, tvorca protižidovských zákonov mi-

nistra Ferdinanda Ďurčanského (ktorému aj na základe dobrozdania ÚPN postavili v Rajci sochu), arcibiskupa Jána Vojtaššáka, ministra vnútra Alexandra Macha, veliteľa Hlinkových gárd Karola Sidora a ďalších. ÚPN sa nezastavil ani pred obhajobou Jána Ferenčíka, ktorý bol fanatickým obdivovateľom Adolfa Hitlera a v tomto duchu napísal množstvo „skvostov“ do dobovej tlače.

V najnovšom čísle časopisu *Pamät národa* sa píše, že súčasná Slovenská republika je pokračovateľkou prvej Slovenskej republiky a že v roku 1993 došlo len k obnoveniu slovenskej štátnosti.

Na nadväzujúcich stránkach si čitateľ môže prečítať dlhé pojednanie o symbolike, odznakoch a zástavách Hlinkovej gardy a pozrieť na dobové fotografie Bratislavy, kde vidieť vzorne zdraviacich gardistov a z okien vejúce zástavy s hákovými krížmi. Aby nevzniklo nedorozumenie, proľudácka orientácia súčasného ústavu je výrazná a citeľná. Z politikov Slovenského štátu bol ÚPN negatívne hodnotený jedine gróf János Esterházy, to však nesúvisí s jeho politickou orientáciou, ale maďarským pôvodom.

KRUH SA UZAVREL

Petranskému a jeho spolupracovníkom sa podarilo na ÚPN vytvoriť zrkadlový obraz komunistickej inšti-

túcie, kde o pohľade na historické osobnosti nerozhodujú fakty, ale ideológia. Jej základom nie je marxizmus-leninizmus, ale katolicizmus spojený s nacionalizmom a odmietaním kritiky Slovenského štátu z rokov 1939 až 1945.

Spôsob, ako sa pristupuje k osobnostiam reprezentujúcim obdobie fašizmu, spočíva na vykresľovaní pozitívnych ľudských vlastností týchto politikov. Ak v prípade Tisa, Ďurčanského, Macha, Vojtaššáka, Sidora

PROBLÉMY S PAMÄŤOU NÁRODA

Nerozhodujú fakty, ale ideológia

a Ferenčíka hodnotíme ich ľudské vlastnosti, skúmame výpovede ich príbuzných, priateľov a sympatizantov, dostávame jednostranný obraz. Tento subjektívny obraz prezentujú historici ÚPN ako „odborný pohľad na dejiny“.

Falzifikovanie dejín tu spočíva v tom, že sa neskúma činnosť spomenutých verejne známych a politicky pôsobiacich osobností, neanalyzuje sa režim, ktorý vytvorili a reprezentovali, neskúmajú sa dopady ich činnosti na milióny ľudí, ale miesto toho sa skúma, ako často sa modlili, komu osobne pomohli, ako sa stravovali a pod.

Táto absurdita je umocnená tým, že základnou povinnosťou ÚPN je dokumentovať zločiny, ktorých sa režim dopustil na vlastných občanoch. Vo svetle tejto povinnosti a elementárnej slušnosti voči obetiam fašistického a komunistického režimu vyznieva ako fraška, keď ÚPN klasifikuje Američanmi zatknutého a vo februári 1948 odsúdeného Jána Ferenčíka ako obeť komunistických represii.

Na stránkach časopisu *Pamät národa* sa na Židov priamo neútočí, otvorený antisemitizmus sa nedemonštruje, ale dáva sa priestor ľuďom, ako je napr. doc. Ivan Mrva (vedúci katedry histórie na Trnavskej univerzite sv. Cyrila a Metóda), ktorý spochybňuje holokaust a pozitívne hodnotí činnosť Hlinkových gárd.

Nádej na zmenu popísanej orientácie ÚPN sa spájala s koncom funkčného obdobia Ivana Petranského. O obsadení jeho miesta rozhoduje parlament. Parlamentná matematika ukazuje, že rozhodnutie má v rukách strana Smer SD premiéra Róberta Fica. Toto si uvedomovali aj sympatizanti ľudáckej orientácie, ktorí mobilizovali sily a vytvorili kampaň pre opätovné zvolenie Petranského.

Predseda parlamentného klubu Smeru Jana Laššáková sa však v rozpore s ich túžbami vyjadrila: „Budeme hľadať nového kandidáta, súčasného nepodporíme.“

Nový kandidát strany Smer SD Juraj Kalina bol predstavený v januári 2013, dva týždne pred voľbou predsedu Správnej rady. Poslančka Laššáková sa o Jurajovi Kalinovi vyjadrila, že je slušný človek, že tlač nemá proti nemu námietky, má zodpovedajúcu kvalifikáciu, pracoval v ÚPN ešte za Jána Langoša a momentálne pracuje na pražskom Ústave pre studium totalitných režimů.

Následne zavládla medzi Petranského ľuďmi panika. Nevzdali sa a zahájili intenzívnu kampaň proti Kalinovi. Prvé „obvinenie“ súviselo s jeho menom: Kalina je príbuzný Agneši Kalinovej (teda židovského pôvodu). Potom prišlo obvinenie, že pracuje pre Čechov, je čechoslovakista, nedostatočne si váži sochu Svätopluka a Svätoplukovho koňa.

Krátko pred termínom voľby strana Smer SD stiahla Juraja Kalinu z kandidátky. Novinári, ktorí sa poslancov Smeru spytovali na dôvody odvolania, rýchlo zistili, že pravým dôvodom odvolania bol negatívny vzťah Juraja Kalinu k Slovenskému štátu a Jozefovi Tisovi.

ZMÄTENOSŤ A TUPOST

Nepredstaviteľná názorová zmätenosť a tuposť viacerých poslancov Smeru, ktorí pri výpovedi na kameru zjavne nevedeli zaujať k Slovenskému štátu stanovisko a pravdepodobne by nedokázali odlišiť Jozefa Tisa od maršála
(pokračovanie na str. 19)

VAJAKHEL-PEKUDEJ (2M 35,1–40,38)

„Pak udělal Becalel truhlu z akáciového dřeva... Ze zlata udělal dva cheruby, z jednoho kusu je udělal z obou stran krytu. Jednoho cheruba z jednoho konce a jednoho cheruba z konce opačného... Ti cherubové byli uděláni tak, že rozpínali křídla vzhůru a svými křídly se nad krytem zakrývali, jeden k druhému obrácení svými tvářemi, ale tváře cherubů byly skloněné ke krytu.“ (2M 37,1–9)

Biblický oddíl pro tento týden opakuje podrobný popis konstrukce svatyně, včetně ochranného krytu na schránku úmluvy, na němž Becalel vytvořil dva cherubíny s křídly. V předchozí sídře Teruma biblický text praví: „Kryt dáš nahoru na truhlu a do truhly dáš svědectví, které ti dám. Budu tě tam zvat a zponad toho krytu mezi oběma cheruby ti budu říkat vše, co tvým prostřednictvím přikážu synům Jisraele.“ (2M 25,21–22) Tak hovořil Hospodin k Mojžíšovi mezi dvěma cheruby.

Bible tvrdí, že od časů Božího zjevení na Sinaji s námi Hospodin mluví „silným hlasem, který nikdy neustává“. Ramban říká, že svatyně je pokračováním zjevení na Sinaji, a proto zněl Boží hlas mezi cheruby.

Ale co s tím máme počít my? Jak slyšíme Boha bez svatyně a bez Chrámu? Kdo mluví za Všemohoucího, když není žádný sanhedrin a žádní proroci? Jak s námi Hospodin komunikuje v dnešní době?

Domnívám se, že klíčem k odpovědi na tyto otázky jsou právě cherubíny, přesněji prostor *mezi nimi*: Hospodin komunikuje skrze lidi. Copak nestvořil Bůh smrtelníky k svému vlastnímu obrazu? Nezobrazuje Bible akt stvoření jako vložení „dechu (*nišmat*, duše) života“? Proto v každém z nás leží stopa Boží a skrze ni s námi komunikuje.

Vzpomeňte si, jak biblický Josef hledal své bratry a kdosi neznámý mu ukázal cestu. Raši navrhuje, že tento anonymní muž byl anděl Gabriel, doslova muž Boha (Gavri-El). Ramban dodává, že to byl pouhý smrtelník, který si zřejmě svou úlohu ani neuvědomoval, ale díky němu si Josef – a všichni Židé – uvědomili svůj osud jako cestu z egyptského otroctví na svobodu.

Rabejnu Cadok, známý Pri Cadik z Lublinu, zaznamenává, jak se jednu z nejdůležitějších životních lekcí naučil od obyčejného polského venkovana, kterému se rozbil vůz. Venkovan ho požádal, aby mu pomohl sesbírat seno, které spadlo z vozu. „Nemohu,“ odpověděl Pri Cadik. „Chceš říct, že nechceš,“ opáčil venkovan. „Kdybys chtěl, mohl bys.“ A když pak Cadik farmář pomáhal, uvědomil si, jak důležitá slova mu ten Polák řekl. Musíme naladit své srdce, mysl a duši tak, abychom při

SIDRY PRO TENTO MĚSÍC

Mark Podwal: Čtyři poháry, Hagada 2012.

každém setkání s druhým rozpoznali Boží zprávy.

Před mnoha a mnoha lety jsem jel do Německa na setkání s rabínskými emisary naší školy. Pozvali mě, abych promluvil v mnichovské synagoze. Tamní společenství sestávalo asi ze sto padesáti polských Židů, kteří přežili holokaust a pak se ocitli v táborech pro běžence v Mnichovu. Po válce zůstali v Německu, založili nové rodiny, začali znovu pracovat.

Byla to ta nejpodivnější obec, na kterou jsem kdy narazil. Nejen že se lidé při modlení bavili, oni se chovali, jako by se vůbec žádná bohoslužba nekonala. Procházeli se po modlitebně, konverzovali s přáteli, volali na kolemjdoucí z oken. Ačkoli na těch patnáct minut, co jsem mluvil já, zmlkli, vůbec jsem nepochopil, proč do synagogy vlastně přišli.

Až mi to vysvětlil můj hostitel: „Všichni ti lidé ztratili za války buď celou, nebo většinu své rodiny. Nedokážou žít s Bohem a nemohou žít ani bez něj. Jsou to tradiční Židé, proto chodí do synagogy, ale jako by při tom stávkovali: baví se mezi

sebou, ale ne k Bohu. Na něj se zlobí. A takhle mu dávají svůj hněv pocítit!“

Hodně jsem o téhle synagoze přemýšlel. Došel jsem k závěru, že víru těch Židů obdivuji. Koneckonců kdyby pochybovali o Boží existenci, nemohli by se na něj hněvat. Myslím, že Hospodinovi se jejich „modlitby“ dokonce líbí.

Rav Chajim Vital nás učí, že když vstupujeme do synagogy, abychom se pomodlili, musíme si v duchu pronést verš „Budeš milovat svého bližního jako sebe sama“, neboť blízkost k Bohu nás musí přivést blíže nejen k němu, ale i ke všem jeho dětem.

CAV (3M 6,1–8,36)

Kolik macesů pozře během sederového večera ten, kdo vede obřad, dva, nebo tři? A kolik mají účastníci hostiny vypít pohárů vína, čtyři, nebo pět? Troufám si tvrdit, že většina čtenářů odpoví tři macesy a čtyři poháry vína. Ale při mém sederu si bereme dva macesy a pět pohárů vína. Mé důvody jsou čistě halachické a sionistické a doufám, že je dokážu vysvětlit.

Jednoduchý výklad příslušné talmudské pasáže (Berachot 39b) mluví o dvou macesech: „Rav Papa tvrdí, že každý souhlasí, že při pesachovém večeru umístíme rozlomený maces na (nebo pod) celý maces a proneseme nad ním požehnaní.“ To by značilo buď dva macesy, nebo spíše jeden a půl macesu, a Vilna Gaon toto zavádí jako naši normativní praxi.

Původ našeho obvyklého zvyku brát si tři macesy – dva celé a jeden rozlomený – je odvozen od Rašiho (komentář k Pesachim 116a). Raši tvrdí, že musíme mít dva celé macesy, abychom dodrželi zvyk *lechem mišne* (paralelu k dvěma šabatovým bochánkům chaly). Na druhou stranu Maimonides tvrdí, že stačí jeden nebo jeden a půl macesu, neboť *lechem oni* – maces, neboli chléb soužení – přebíjí *lechem mišne*, dvojitou porci many, již si připomínáme o šabatu.

Já hlasuji pro Maimonida, protože Pesach představuje teprve počátek našeho vykoupení: i když jsme odešli z Egypta, trvalo ještě sedm týdnů, než jsme dostali Tóru, a celou generaci, než jsme došli do země izraelské. Celý maces vyjadřuje náš vděk za exodus, ale poloviční maces je nezbytná připomínka toho, že v tuto chvíli naše trápení zdaleka neskončilo.

Vraťme se k vínu. Tradiční vysvětlení říká, že čtyři poháry plynou ze čtyř výrazů pro vykoupení, jak jsou formulovány ve Druhém knize Mojžíšově (2M 6,6–7): „Řekni proto synům Jisraele: Já, Hospodin, vás vyvedu z micrijského jářma, zachráním vás z jejich zotročení a vykoupím vás nataženou paží a velkými soudy! Vezmu si vás za lid a budu vám Bohem...“ Ale hned

v dalším verši přichází pátý výraz: „A přivedu vás do té země, již jsem přísahal dát Avrahamovi, Jicchakovi a Jaakovovi.“ Co se stalo s pátým pohárem?

Když zběžně nahlédneme na pořadí pohárů s vínem, mělo by nám být vše jasné. Začínáme s kidušem, prvním pohárem, který zmiňuje stvoření i exodus a umožní nám sníst maličký hors d'oeuvre v podobě karpasu; pak si nalijeme druhý pohár na magid, příběh o zotročení a východu z Egypta; sníme jídlo svobody s hojnými připomínkami obětních pokrmů a pak si nalijeme třetí pohár pro požehnání po jídle.

Právě toto požehnání za jídlo obsahuje modlitbu za obnovení Jeruzaléma i odkaz na jeho zničení a při své chvále Boha, jenž je dobrý a činí dobro (*HaTovVehaMetiv*), nám připomíná hadriánskou perzekuci, jež následovala po Bar Kochbově povstání. Jakkoli se to děje v rámci chvály Hospodina, do pesachového sederu tak vstupují příznaky zkázy a exilu. A v tento okamžik nastává čas pro zvláštní Elijášův pohár (nepočítá se mezi čtyři poháry, neboť z něj pije jen Eliáš), ale i ten spadá do rámce vyhnanství, neboť mu předcházejí slova: „Vylíj svůj hněv na ty národy, které tě neuznaly! Vždyť Jaakova požíraly a zničily jeho svatostánek!“

Pak přichází čtvrtý pohár a přednes sváteční modlitby Halel s recitací požehnání Nišmat („Duše všech živých...“) s poděkováním Hospodinu za obnovení Izraele v naší domovině a Jeruzalémě. Jedna tosefta nahrazuje Halel hagadol modlitbou Nišmat. Naše hagada obsahuje jak Halel hagadol, tak Nišmat až do závěru Jištabach s chválou Hospodina.

Každé rituální pití vína by mělo odkazovat k určitému tématu. Halel evokuje návrat naší národní suverenity v Izraeli; Halel hagadol a Nišmat odkazují k vykoupení světa. Tosafisté (i gaonim a Maimonides), ti všichni citují alternativní čtení s tím, že k Nišmat (nebo k Halelu) se pije pátý pohár. Mnoho gaonim pátý pohár dokonce vyžadovalo, Maimonides ho povoluje s tím, že k němu patří modlitba Halel.

Moderní učenci navrhují toto řešení: aby se pátý pohár pil při sederech v zemi izraelské a v zemích galutu aby se pily čtyři poháry. Jako by v nepříznivých podmínkách vyhnanství byla touha po vykoupení až příliš. Já si myslím, že v Izraeli by se měl pátý pohár pít bezprostředně před recitací Halelu, neboť mám pocit, že dokud svět nerozpozná našeho Hospodina míru a morálku, žádný národ se nemůže cítit v bezpečí.

(Z biblických komentářů rabi Šlomo Riskina vybrala a přeložila A. Marxová.)

BOHOSLUŽBY v pražských synagogách – březen 2013

Staronová synagoga

1. 3.	pátek	večerní bohoslužba	17.26 hodin
2. 3.	sobota	ŠABAT PARA KI TISA 2M 30,11–34,35 mf: 4M 19,1–22 hf: Ez 36,16–38 mincha konec šabatu	17.00 hodin 18.34 hodin
8. 3.	pátek	večerní bohoslužba	17.37 hodin
9. 3.	sobota	ŠABAT HACHODEŠ VAJAKHEL–PEKUDEJ 2M 35,1–40,38 mf: 2M 12,1–20 hf: Ez 45,16–46,18 mincha konec šabatu	17.15 hodin 18.46 hodin
12. 3.	úterý	Roš chodeš nisan	
15. 3.	pátek	večerní bohoslužba	17.49 hodin
16. 3.	sobota	VAJIKRA 3M 1,1–5,26 hf: Iz 43,21–44,23 mincha konec šabatu	17.30 hodin 18.57 hodin
22. 3.	pátek	večerní bohoslužba	18.00 hodin
23. 3.	sobota	ŠABAT HAGADOL CAV 3M 6,1–8,36 hf: Mal 3,4–24, v Praze Jr 7,21–8,3; 9,22–23 mincha konec šabatu	17.40 hodin 19.09 hodin
24. 3.	neděle	úklid chámecu	
25. 3.	pondělí	předvečer Pesach – 1. seder	18.04 hodin
26. 3.	úterý	1. DEN PESACH 2. seder sfirat haomer	19.12 hodin
27. 3.	středa	2. DEN PESACH konec svátku	19.15 hodin
29. 3.	pátek	večerní bohoslužba	18.11 hodin
30. 3.	sobota	ŠABAT CHOL HAMOED 2M 33,12–34,26 ŠIR HAŠIRIM mf: 4M 28,19–25 hf: Ez 37,1–14 mincha konec šabatu	17.50 hodin 19.20 hodin

V sobotu šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

Každý všední den maariv (večerní modlitba) od 19.30 hodin.

Vysoká synagoga

Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin,
mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.

V sobotu mincha (odpolední modlitba) od 13.30 hodin.

Jeruzalémská synagoga

Bohoslužby se konají každou sobotu od 9 hodin.

Večerní bohoslužby se konají v pátek 1. 3. od 17.26 a 15. 3. od 17.49 hodin.

Páteční večerní bohoslužby, vyjma uvedených, se zde nekonají.

Bejt Simcha

Kabalat šabat každý pátek od 18.00 hodin.

Úvod do judaismu každé úterý od 19.45 hodin. Četba siduru každou středu od 18.30 hodin. Židovská filosofie a mystika každou středu od 19.45 hodin.

PŘÍBĚH ŽIDOVSKÉHO MUZEA

(rozhovor s Magdou Veselskou)

MAGDA VESELSKÁ vystudovala němčinu a muzeologii na FF MU v Brně. V pražském Židovském muzeu pracuje od roku 1999 jako vedoucí oddělení dokumentace, správy a evidence sbírek. V odborné práci se soustřeďuje především na dějiny muzea a jeho významné osobnosti. Je autorkou monografie o Josefu Polákovi (2005) s názvem *Muž*, který si nedal pokoj. Příběh Josefa Poláka (1886–1945), za něj dostala zvláštní ocenění v soutěži *Gloria Musaealis*, a studie o Haně Volavkové (2010). Ve studii pro Judaica Bohemiae popsala nucený odprodej předmětů ze sbírek muzea, včetně prodeje téměř celé sbírky svitků Tóry do Londýna. Nyní vyšla v nakladatelství Academia ve spolupráci s Židovským muzeem v Praze její obsáhlá publikace s názvem *Archa paměti*. Cesta pražského židovského muzea pohnutým 20. stoletím.

Paní Veselská, jak dlouho jste na knize o historii muzea pracovala?

Zhruba osm let s tím, že nejvíce práce zabralo vyhledání a vyhodnocení archivních pramenů, které se k tématu dochovaly. Hodně času si pak samozřejmě vyžádalo také psaní samotné.

Z jakých pramenů jste vycházela?

Hlavně z dokumentů, uložených v tzv. podnikovém archivu Židovského muzea v Praze, pak v Národním archivu, především ve fondu ministerstva školství a kultury, a v Archivu hlavního města Prahy, které byly protějškem muzea v době, kdy bylo státní. Od počátku jsme se shodli na tom, že kniha by měla mít uměřený rozsah, a tak jsem musela velmi precizně formulovat. Jenže když už byly jednotlivé kapitoly zhruba napsány, objevila jsem – zčásti díky šťastné náhodě nebo na upozornění kolegů – nové dokumenty, které některé události stavěly do úplně nového světla či je významně doplnily.

Co to konkrétně bylo?

Podařilo se například najít zápisy z valných hromad a schůzí kuratoria muzejního spolku z let 1921–1939. To bylo zcela zásadní, protože předválečný materiál dochovaný k muzeu byl dosud hodně fragmentární, jen několik jednotlivostí. A na jednu věc bylo možné napsat dějiny muzea před válkou mnohem detailněji a zařadit

je do kontextu středoevropského židovského muzejnictví. To byla jedna věc.

A další?

Pak období válečného muzea. Napsala jsem si základní strukturu, víceméně tradičním způsobem. Ale pak jsem začala nad archivním materiálem přemýšlet jinak, a to mě přimělo vrátit se na začátek. Když jsem se začala jinak ptát, začala jsem také hledat a nacházet nové dokumenty a na jejich základě příběh najednou dostal úplně odlišný směr. Podařilo se mi, a to je, myslím, přínos, ukázat po-

sloupnost vývoje od předválečného muzea až k tomu válečnému. Dosud byl totiž vznik Židovského ústředního muzea v srpnu 1942 brán jako víceméně izolovaný jev, kterému jako by nic nepředcházelo. Dohadovali jsme se vlastně jen o to, zda vzniklo na základě iniciativy pražské obce, nebo na příkaz pražských nacistů z Ústředny pro židovské vystěhovalectví. Mně se ale podařilo zdokumentovat, jak se situace formou postupných kroků vyvíjela od podzimu roku 1939 a že to byl kontinuální proces.

Můžete uvést nějaký příklad?

Zásadní věc, nad kterou se dosud nikdo nepozastavil, bylo například to, že v Praze na přelomu let 1941/1942 existovalo veřejnosti přístupné židovské muzeum. Jiná židovská muzea ve středoevropském regionu už přitom tehdy byla dávno zničená, ale pražské muzeum bylo možné navštívit ještě na konci roku 1941. Kolega Arno Pařík se ve svých textech přiklonil k názoru, že na začátku prosince 1941 bylo muzeum uzavřeno, protože Židům bylo zakázáno navštěvovat veřejné sbírky.

A v čem je tedy ten posun?

Zjistila jsem, že ten důvod byl jiný, a navíc šlo o dočasné opatření, a ne o konečný stav. V prosinci 1941 totiž byly do muzea uloženy bedny s předměty z pražských synagog vyklizených pro potřeby Treuhandstelle. Kulturní oddělení pražské obce je ale odmítlo s tím, že do muzea nepatří. To znamená, že muzeum mělo zůstat ve své stávající podobě. Jeho prohlídka ale nebyla dočasně možná, protože bylo plné beden. Když byly na jaře 1942 konečně odvezeny pryč, měla se v muzeu nechat vyrobit zástěna pro kustoda, zasklít vitríny, očíslovat předměty, ty se měly zároveň nechat pojistit. Člověk se tedy logicky začne ptát, proč to všechno, kdyby muzeum nemělo být veřejnosti znovu otevřeno. Další vývoj pak osvětlily dokumenty, které jsem našla ve fondu pražského gestapa. Ty ukazovaly, jak se na jaře 1942 dostalo do Prahy mikulovské muzeum. Šlo v podstatě o kompetenční spor mezi Ústřednou pro židovské vystěhovalectví a brněnskou řídicí úřadovnou gestapa, která byla na Moravě vůči Židům velmi aktivní. Tento spor vyhrála pražská ústředna a výsledkem bylo, že mikulovská sbírka se měla sloučit s pražskou. A na tento krok zase navázaly další. Klíčové také bylo uvědomit si, že rozhodnutí o tom, jestli za války v Praze bude, nebo nebude nějaké židovské muzeum, nepadlo až v roce 1942, ale už mnohem dříve, totiž na podzim 1939, kdy ještě neprobíhaly deportace a nehovořilo se o konečném řešení. Pražské muzeum tehdy po zániku muzejního spolku zůstalo uchované v celistvosti. Pražská obec si byla vědoma jeho hodnoty, a proto na ně vztáhla i výjimku z nařízení odevzdat stříbrné předměty, kterou se jí podařilo na jaře 1940 vyjednat. Ve stejné době architekt Hugo Richter oživil starší projekt na systematickou dokumentaci veškerých židovských památek a centralizaci výsledků, a tohle všechno se pak v určitém okamžiku propojilo.

Zdá se tedy, že aktivní byli především pracovníci pražské obce?

Ano, jednoznačně. Iniciativa byla od samého počátku na straně pražské obce. Ta postupovala krok za krokem: nejprve aktivně chránila židovské kulturní dědictví, výběr toho nejlepšího, a pak v určitém okamžiku využila příznivé konstelace a navrhla, aby se v pražském muzeu shromáždil veškerý movitý majetek protektorátních židovských obcí.

Slovo „shromáždit“ ale pro ni znamenalo především „bezpečně uschovat a po válce vrátit majitelům“. Rozhodně tehdy v srpnu 1942 nešlo o rozkaz pražské Ústředny pro židovské vystěhovalce.

Kdo vlastně přišel s termínem „muzeum vyhynulé rasy“?

To mě zajímalo, protože tento termín je velmi silně ukotven v obecném povědomí. Prošla jsem texty, které se muzeu věnovaly, a z nich vyplynulo, že stěžejní pro jeho vznik byla zřejmě reportáž novináře Egona Erwina Kische, která vyšla roku 1952 v knize *Prager Pitaval*. Dopustil se v ní několika velmi expresivních výroků, které do značné míry určily směr budoucí interpretace válečných událostí. Bylo pak zajímavé srovnat, jak se tohoto tématu chopil po roce 1962 tehdejší ředitel muzea Vilém Benda. Právě v jeho éře se totiž tento „slogan“ postupně zformuloval a díky Bendovým propagačním aktivitám se dostal do povědomí veřejnosti. Zaznamenala jsem, že lidé mají pocit, že pokud by pražské muzeum nebylo „muzeem vyhynulé rasy“, snížilo by to jeho pomyslnou hodnotu. Přitom myslím, že platí pravý opak – okolnosti vzniku muzea ukazují hrdinství lidí na pražské obci, jejich aktivitu, jejich snahu i v tragické situaci něco dokázat, uchránit prostřednictvím muzea svou identitu.

O válečném muzeu psala také Hana Volavková.

Ano, její kniha je velmi emocionální a osobní. Jako autorka se netajila tím, že chtěla napsat žalozpěv, elegii, která pro ni znamenala i rozloučení s muzeem. Psala jí totiž v době, kdy už tam nepracovala a měla za sebou nepříjemný odchod, z nějž si odnesla pocit křivdy. Cítila se zodpovědná za to, aby památka těch, kdo se nevrátili, včetně válečných pracovníků muzea a její vlastní rodiny, byla připomínána, a tato kniha byla spolu s památníkem v Pinkasově synagoze, který vybudovala, završením jejího úsilí. Nešlo jí přitom až tolik o faktografii, její kniha obsahuje i pasáže, jejichž přesnost jiné zdroje vyvracejí. Chtěla především vtáhnout čtenáře do děje a zprostředkovat jim atmosféru v muzeu a jeho pohnutý příběh. A to se jí, myslím, velmi dobře povedlo.

V knize pracujete také s textem Jiřího Weila, dalšího pracovníka válečného muzea, s názvem *Mazkir*.

Byla to zřejmě črta pro zamýšlenou knihu a já bych respektovala Weilovu volbu text nepublikovat. V knize z něj cituji, protože mi jeho literární obrazy připadají výstižné, jsou tam ale i pasáže poměrně zarážející – jako by si neuvědomoval vážnost situace. Jeho perspektivu zřejmě určilo to, že byl řadovým pracovníkem muzea, nikoli jeho vedoucím, který se za jeho práci zodpovídal ústředně. Zajímavé je, že když se po válce do muzea vrátil, kolují historiky o tom, jak svým přístupem ke katalogizaci sbírkových předmětů dráždil nesmírně pracovitou Hanu Volavkovou. Na druhé straně to byl právě Jiří Weil, kdo na půdě muzea inicioval zájem o dětskou tvorbu v Terezíně, literární i výtvarnou.

Jaká byla situace muzea po válce?

Velmi složitá, muzeum se pohybovalo v jakémsi vzduchoprázdnu. Rada židovských obcí se o ně starat nemohla, neměla k němu vlastně ani přístup, protože muzeum bylo pod národní správou. Rada i pražská obec navíc tehdy měly jiné priority, především péči o přeživší, a bojovaly s nedostatkem finančních prostředků. Než se situaci podařilo vyřešit, přišel únor 1948 a později postátnění muzea.

V souvislosti s rokem 1948 zmiňujete postavy Laury Šimkové a Louise Fürnberga, kteří převzali za akční výbor vedení muzea. Co to bylo za lidi?

Laura Šimková byla v té době funkcionářka rady i pražské obce, do jejichž vedení se nechala zvolit nedlouho předtím. O muzeu velký zájem nejevila, její interakce s jeho vedením byla jen demonstrací moci. Spisovatel Louis Fürnberg měl jiná východiska, není ani vlastně jisté, zda byl členem akčního výboru nebo nějakým jeho pověřencem například pro kulturu. O práci muzea měl svou představu, nemáme ale zprávy o tom, že by ji prakticky naplnil.

K zestátnění muzea došlo v roce 1950 a muzeum bylo pod správou státu déle než čtyřicet let.

Také proto je kapitola věnovaná státnímu židovskému muzeu nejrozsáhlejší. V té době byla klíčová právě osobnost tehdejší ředitelky muzea Hany Volavkové, která muzeum provedla jak chaotickým poválečným obdobím, tak 50. lety, a to bez zásadních ztrát.

Jakou má vaše kniha strukturu?

Jednotlivé kapitoly jsou věnovány předválečnému období, kdy muzeum vedl

muzejní spolek, dále válečnému období, kdy se o ně starala pražská židovská obec, potom poválečnému období chaosu a provizoria a nakonec období státního muzea. Dějiny muzea jsem dovedla v detailu do roku 1972, kdy odešel ředitel Benda a v důsledku tzv. *Poučení z krizového vývoje* se radikálně změnila politická situace. Pak muzeum spíše hibernovalo, až se na přelomu 70. a 80. let změnilo v nástroj státní kulturní politiky, ovšem bez velkého respektu k jeho obsahu. Teprve po roce 1989 mohlo dojít k prvním změnám, když muzeum ve funkci ředitelky vedla Ludmila Kybalová. Poslední kapitola končí rokem 1994 a navazuje na ni epilog, který napsal současný ředitel Leo Pavlát. V něm mimo jiné charakterizuje příznivou konstelaci, jež umožnila, aby bylo pražské židovské muzeum vyjmutu ze státní správy a vráceno českým Židům; velmi se o to zasloužil tehdejší ministr kultury ČR Pavel Tigrid.

Text doplňuje bohatá obrazová příloha.

Do knihy jsme vybrali přibližně 230 fotografií, které dokumentují příběh muzea. Rada z nich je publikována vůbec poprvé a mnohé jsou unikátní, například fotografie z trzny v Pinkasově synagoze v roce 1969. Popisky k nim tvoří druhý informační plán, který doplňuje hlavní text.

Můžeme se ale ještě vrátit k tomu, jaké byly vztahy muzea a židovské obce v 50. letech a později?

Hana Volavková byla pod tlakem státní ideologie nucena vytvořit určitý kánon toho, co a jak se bude prezentovat – zakládnadem doby byl ale boj proti fašismu, nikoli připomínání židovské historie, kultury či náboženství. Byla to jediná možnost, jak udržet muzeum při životě, pro komunitu to ale, myslím, bylo hodně těžké akceptovat. Sama Volavková měla velmi dobré osobní vztahy, založené na vzájemném respektu, s rabínem Sicherem i s rabínem Federem. Myslím, že oceňovali její úsilí muzeum uhájit a dále je rozvíjet. Vilém Benda, který Hanu Volavkovou vystřídal, měl zcela odlišný styl. Byl sice veden dobrými úmysly, často se ale choval necitlivě. Když například usiloval o to, aby se muzeum mohlo zúčastnit oslav milénia českých Židů, tedy tisícileté přítomnosti Židů na českém území, neopomněl radě a pražské obci napsat, že vědecká rada muzea má pochybnosti o historické opodstatněnosti takového výročí.

(pokračování na str. 23)

ŽÍT VLASTNÍ ŽIVOT

Ukázky z Otevřeného deníku Jana Vladislava

Český spisovatel a překladatel ze sedmi jazyků Jan Vladislav (1923 Hlohovec–2009 Praha) patřil k výrazným postavám české kultury dvacátého století. Jako autor i jako člověk. Obojí přesvědčivě dokládá nedávno vydaný Otevřený deník 1977–1981, dílo, na kterém Vladislav pracoval řadu let a které vyšlo až po jeho smrti. Období, vymezené na jedné straně autorovým podpisem Charty 77 a odchodem do vynuceného exilu v roce 1981 na straně druhé, je zachyceno s neuvěřitelnou věrohodností, naléhavostí a přesvědčivostí. Nejde o klasický deník, spíše o jakýsi esej plný úvah, vzpomínek a ovšem především událostí a faktů. Tomu, kdo ta léta prožil, je četba otevřeného deníku evokuje přímo s fyzickou naléhavostí. Ostatní si zase mohou udělat

představu o tom, co pro každodenní život i existenci člověka znamenalo dostat se do centra zájmu StB a žít život „ztroskotance a zaprodance“, jak byli chartisté označováni. Jan Vladislav se za hrdinu nepovažoval ani nevydával, chtěl však žít svůj vlastní důstojný život. To se mu – vedle úctyhodného díla, jež vytvořil – podařilo. Dovědčuje to i několik ukázek z více než tisícistránkového Otevřeného deníku, které zde otiskujeme. jd

DOMOV

Už jsem se o tom zmínil: naši začínali chudě, v podnájmu u té staré drobné osůbky, kterou všichni znali jen jako Sidi-nění. Obývala ve dvoře u Rónayů jakýsi přístěnek s dvěma pokoji a kuchyňkou; jeden z těch pokojů, ten napravo, pronajala rodičům, v druhém nalevo bydlela ona a kuchyně uprostřed byla společná. Totiž: společný byl jen sporák, protože všechno ostatní, nádobí, přibory a tak dále, bylo přis-

ně rozděleno na naše, tréflích, a její, košer. Podobně byla rozdělena na dva díly křídou i plotna sporáku; jedna část, ta napravo, mamincina, byla tréflích, druhá, levá patřila paní domácí a byla košer. Přesto se při vaření ozývalo z kuchyně co chvíli její lamentování; stačilo, aby náš tréflích kastról přečníval uchem přes tu křídovou čáru, a už Sidi-nění bědovala. Ale i to

Rodiště Jana Vladislava Hlohovec. Dobová pohlednice, kolem roku 1900.

bědování, ač matku vždy znovu mrzele, bylo spíš jen jakýsi rituál než co jiného; kdyby si Sidi-nění za den párkát nezalamentovala, asi by se jí večer špatně usínalo. Nevím, jestli byla někdy vdaná a měla-li děti; vím jen, že pro mne byla něčím mezi tetou a babou – a že snad asistovala, jak jsem se pak dozvěděl, i u mého rození a spínala ruce nad mou velkou hlavou, která mou matku dost potýrala.

Později si rodiče polepšili. Přestěhovali se přes dvůr do vlastního bytu s okny do ulice. Stínily je mohutné kaštiny, stromy mého dětství – už jsem se o tom zmínil. Hned u chodníku se pod nimi dařilo žampionům; chodil jsem je sbírat matce do polívky. Zasluhou toho domu a dvora plného lidí a lidiček, od podomků, služek a příručích až po staré, přísně ortodoxní Rónayovy a jejich méně ortodoxní syny, zejména nejstaršího Barnu, který k nám občas chodil potají na jitřničky a o Pesachu se nám odvděčo-

val macesy, zásluhou toho malého svébytného vesmíru a jeho koloběhu prací a svátků jsem poznal a přijal jako samozřejmost mnohé z toho, co jiným dodnes připadá cizí, podezřelé, ne-li nepřátelské.

Vidím ten dvůr dodnes jako dvůr zázraků. V dětských očích k nim patřily i požáry, které dost často rozžíhaly noční nebe za sousedními střechami a svolávaly všechny s putnami ke studným retovat, co se dalo. Požáry nebo zas povodně, které občas stoupaly až k domkům na protější straně ulice a unášely s sebou k Dunaji větve,

stromy, mršiny a uto-pence. Většina těch zázraků byla však spíše pokojná. K jaru patřilo nejen obřadné barvení vajec a pletení pomlázek, nebo spíše korbáčů o Velikonocích, ale i bílé, na okrajích místy přismahlé macesy o Pesachu. Nemohli jsme se jich nikdy dosytit. Podzim ohlašovaly nejen dožínky a vinobraní, na něž jsme chodili do blízkých Bojniček, ale i domek

z prken a větví, který si dávali domácí rok co rok stavět ve dvoře o Svátku stánků neboli pod zeleným.

VLASTNÍ ŽIVOT

Pravá otázka je, zdá se, v tom, zda člověk může přijmout život a s ním i smrt, které nejsou jeho, zda může akceptovat vymyšlený život, jak to kdysi formuloval Jiří Weil, život vymyšlený pro něho někým jiným a vnucovaný, vnucený všemi prostředky, jež někdo uchvátil.

Člověk chce žít svůj vlastní život a zemřít svou vlastní smrtí. K tomu pracuje od chvíle, kdy začne uvažovat, kdy se začne podílet na uskutečňování sebe samého i světa kolem sebe. V tomto okamžiku musí více či méně vědomě udělat právě tuto volbu, volbu, která je na rozdíl od jiných, od volby svého zrození a domova, do velké míry jen a jen v jeho moci: buď se rozhodne jít za svým vlastním životem, nebo přijme život cizí. Kde se

tak děje, není nakonec rozhodující. Žít vlastní život znamená chránit v sobě i onen prchající a přesto přítomný domov v čase, svůj vlastní příběh, svou vlastní rodovou historii, svůj vlastní jazyk, své vlastní myšlenky, svoji *vlast*. Žít cizí život znamená ztratit to všechno, i kdyby zůstal několik kroků od místa, kde se narodil. Přijmout cizí život znamená přijmout cizí smrt – a o to vlastně nakonec ve vynucených exilech jde. Přežívá v tom prastarý ritus vyloučení člověka ze společenství, tak jak to známe ze starověkých nebo přírodních kultur. Takové vyloučení, vyhnání, znamenalo především odnětí toho nejvlastnějšího, lidské osobnosti – psanec přestal být člověkem, byl vydán na smrt, to znamená všanc všemu, bohům, přírodě, zvěři i lidem. A také sám sobě, protože to všechno se dělo v souladu s řádem světa, jež chtěl nechtě uznával i on sám. Dnes však takové vyhnanství v řádu našeho světa není, je jen jedním z prostředků moci, jak člověku, který chce žít svůj život, vnutit život cizí, je to trest smrti *in effigie*, který se snaží připravit oběť o to, co ji konstituuje, vlastní historii, vlastní kulturu, vlastní jazyk, krátce opět *vlast*, tak aby byl všude *cizí*. Jenže člověk, který je rozhodnut nepřijmout cizí, vymyšlený život, je vlastně proti takovému trestu imunní. Není, nemůže být v řádu jeho světa, a jakkoli mu může přivodit řadu trpkostí, utrpení nebo dokonce tragédií, nevydá ho smrti. Nevezme mu *vlast*, to, co ho utváří a co mu umožňuje žít až do konce vlastní život.

Této vlasti se člověk nemůže vzdát; tím méně mu ji může někdo vzít. To je nikoli naděje, ale jistota, o kterou se můžeme opřít každý, ať jsme kdekoli, zde či deset tisíc kilometrů od místa svého narození.

Doma jsme jedině ve svém vlastním životě. Hledat jej, žít jej patří k důstojnosti dnešního člověka. Naznačovat jeho podobu, otvírat stezky k němu, varovat před jeho falešnými tvářemi, vydávanými ať už bezděčně nebo vědomě a násilně za pravé a jedině spásné, bylo úkolem, údělem všech myslících a tvořících lidí ode dávna. A tento úděl a úkol se ani dnes a u nás nezměnil.

JIRÍ WEIL

Kdo znal Jiřího Weila zblízka, ví, že to byl především vášnivý vypravěč. A nevyprávěl s vervou jen o sobě, o tom, co zažil sám. I když toho bylo samo o sobě dost na dobrodružný román, Weilovi jako by to pořád nestačilo. Zahrnoval do svého příběhu navíc všechno, co kde viděl a slyšel, a v zápalu vyprávění to podával takřka jako svou vlastní životní historii. Jako každý, i on se přitom nejednou opakoval. Ale jeho opakování nebylo únavné, alespoň ne pro mne, člověka, který

Jan Vladislav, Paříž 2000. Foto Petr Kotyk.

většinu z toho, o čem šla řeč, znal nanejvýš z četby, a teď o tom najednou slyšel od živého účastníka. Navíc se Weilovy příběhy od vyprávění k vyprávění rozvíjely, narůstaly, prohlubovaly a scelovaly, až nabyly podoby, kdy už je stačilo jen zapsat. Tak vznikaly jeho knížky a my, kteří jsme je četli, jsme při tomto posledním, definitivním čtení žasli znovu. Zase to bylo jiné, staré anekdoty, známé historky a historie sice kdesi na dně zůstaly, ale v úhrnu se přerodily v cosi jiného, nového, v *knihu*.

Jednou z těch knih, možná nejlepší a nejucelenější, byl právě *Život s hvězdou*. Zdánlivá prostota a jednoznačnost toho románu je jen optický klam; ve shodě se základní „filozofií“ knihy je mnohoznačný – nebo přinejmenším ironický – už sám její název. Upozorňoval na to několikrát s viditelným potěšením sám Weil, když vyprávěl, jak se prý plno čtenářů dalo titulem knihy zlákat a kupovalo, protože se domnívali, že jde o *Život s (filmovou*

nebo divadelní) hvězdou, a přitom šlo o žlutou hvězdu na kabátě protektorátního Žida. Ale já si teď říkám, jestli v té Weilově anekdotě o zklamaných kupcích jeho knížky nebylo přece jen něco víc: znamená ta hvězda skutečně jen žlutou hvězdu s nápisem *Jude*? Není to kniha o *všech* lidech s cejchem?

Řadu epizod, které vytvářejí celkem útlu fabuli knížky, jsme všichni, jimž Weil tak rád a tak neúnavně vyprávěl, znali už dávno. Mnoho dalších téhož rázu se do *Života s hvězdou* nevešlo. Jsou rozesety v jiných jeho knihách, v povídkovém souboru *Mír*, v *Mendelssohnovi* a tak dál. Některé se v drobných obměnách opakují, například ta málem emblematická anekdota o německém vlčákovi odněkud z Ostravska, který byl úředně označen za „neárijského“, protože žil v židovské rodině. Frapantnější důkaz o absurdnosti nacistických rasových zákonů se sotva dá najít.

Z jiných důvodů, jako symbol neustálého pobytu na samé hranici mezi životem a smrtí, který byl příznačný pro celou tu dobu a nejen pro Židy, mi v paměti utkvělo Weilovo vyprávění o tom, jak se za protektorátu nějaký čas skrýval v židovské nemocnici. Aby byl v bezpečí před případnou kontrolou, umístili ho do místnosti pro umírající, kde přes den ležel a spal, jako by už byl v posledním tažení; noci trávil ve společnosti lékařů, kteří měli službu.

ŽIVOT S HVĚZDOU

Život s hvězdou je, pokud vím, jeden z mála Weilových románů, ve kterých ještě neřádila ruka nakladatelského redaktora a cenzora, a to nejen ideového, ale i uměleckého, který si bezostyšně přičkl právo škrtnat, přepisovat nebo snad i dopisovat celé pasáže jeho *Harfenika* a *Mendelssohna*. Weil už tehdy neměl sílu bojovat, sám o tom mluvil s jistým fatalismem, který k němu patřil, a zároveň s nadějí, která ho přesto neopouštěla, že svou knihu přece jen uvidí vytištěnou. Ale vydání *Mendelssohna* se stejně nedožil. Nezbývá než doufat, že ty knihy i s celou jeho pozůstalostí jednou přece jen vyjdou, jak byly napsány.

(pokračování na str. 18)

DVA RABÍNSKÉ DOMY

Jak pokračuje revitalizace: slovem i obrazem

Letošní rok 2013 je mimo jiné i rokem dokončení projektu Revitalizace židovských památek, respektive jeho investiční části. Federace ŽO je podle

Brandýs – práce na fasádě.

podmínek, na jejichž základě získala dosud největší grant na záchranu židovských památek v České republice, zodpovědná za to, že všechny do projektu zařazené synagogy a rabínské domy budou na podzim po rozsáhlé rekonstrukci a restaurování zkolaudovány. Přes určité problémy, které jsou s takto rozsáhlou stavební činností vždy spojeny (jedná se o patnáct budov na deseti místech v Čechách i na Moravě i ve Slezsku), lze už dnes konstatovat, že práce se daří řídit i ko-

Brandýs – nové sloupky nesoucí galerii.

ordinovat tak, aby stanovené termíny byly opravdu dodrženy.

V této souvislosti je třeba připomenout, že se nejedná jen o stavební a restaurátorskou činnost. Ve většině synagog a rabínských domů budou již

na podzim letošního roku instalovány tematické expozice, které spolu s dalšími časově omezenými programy (přednášky, koncerty, projekce, divadelní představení atd.) poskytnou návštěvníkům možnost seznámit se s židovskou historií a s judaismem v autentickém prostředí a v pojetí, které nemá obdobu. Důležitá pro podobu i vyznění celého projektu je také spolupráce s obcemi, ve kterých se revitalizované památky nacházejí,

s jejich institucemi a zejména s občanskými sdruženími a iniciativami, které se v mnoha případech budou na prezentaci a provozu těchto regionálních středisek židovské kultury a historie podílet.

Podívejme se, jak to vypadá na dvou místech, kde se revitalizace odehrává: v Brandýse nad Labem a v Ústěku.

BRANDÝS NAD LABEM

Brandýská synagoga (čp. 140), klasicistní budova z let 1828–1829, stojí asi 200 metrů severozápadně od hlavního náměstí.

V jedné polovině se nachází synagogální sál, druhá část sloužila jako rabínský dům. K bohoslužebným účelům sloužila do nacistické okupace. Od roku 1962 byla využita jako sklad léčiv, roku 1995 přešla do vlastnictví Židovské obce v Praze a byla využívána jako depozitář Židovského muzea v Praze.

Hlavní stavební práce v rámci revitalizace (ukončení v červnu 2013): Odstranění vzlínající vlhkosti vzdu-

chovým kanálem, nová skladba podlahy v synagoze, položení opukové dlažby, restaurování výmalby v sále synagogy, osazení repliky áronu podle historické fotografie, vybudování repliky dvoupatrové dřevěné galerie pro ženy, oprava střešního pláště, obnova fasády včetně profilace říms, restaurování kamenného nápisu nad vstupem do synagogy, vybudování návštěvnického centra a prostor pro regionální expozici v přízemí. Stálá expozice *Judaismus a jeho prameny, jazyk a písmo* by měla být zpřístupněna v říjnu 2013.

RABÍNSKÝ DŮM V ÚSTĚKU.

Ústěcká synagoga byla v zásadě rekonstruovaná v letech 1994–2003. Jejím spojením s rabínským domem se podařilo vytvořit funkční soubor dvou významných židovských památek. Nyní lze bezpečně sestoupit po obnovených terasách pod synagogu a obdi-

Ústěku – rabínský dům.

vovat tuto pozoruhodnou památku z údolí Loubního potoka. V rabínském domě návštěvníci naleznou rozšíření stálé expozice *Židovské školství*, která je už několik let přístupná veřejnosti v bývalé židovské škole v suterénní místnosti synagogy, je zde vybudováno zázemí pro průvodce, lektory a účinkující a sociální zařízení. Stavební práce budou v obou objektech ukončeny v březnu 2013. Postupná rekonstrukce rabínského domu byla započata v roce 2005. V rámci projektu Revitalizace židovských památek bylo možno dokončit jeho stavební obnovu.

Provedeny byly tyto hlavní stavební činnosti: Stavební propojení pokladny

a návštěvnického centra v přízemí, vybudování tří expozičních místností v prvním patře, vybudování sociálního zařízení pro návštěvníky i průvod-

Ústěk – synagoga je prakticky dokončená.

ce, vybudování zázemí pro průvodce, lektory a účinkující v druhém patře, vybudování archivu a plynové kotelny v podkroví, zateplení střešního pláště, přeložení střešní krytiny, doplnění větracích oken (tzv. volských ok), obnova fasády včetně okenních šambrán a nátěru fasády, dokonalé odvedení srážkové vody od objektu,

Ústěk – interiér rabínského domu upravený pro expozici. vyřešení problému vztlínající vlhkosti v přízemí, obnova veškerých sítí – voda, kanalizace, elektřina, plyn, zabezpečení požární a zabezpečení proti neoprávněnému vniknutí osob, nové pískovcové dlažby v přízemí a na chodbách, obnova stávajících prkených podlah.

Ústěk – pohled na terasu, synagogu a rab. dům z údolí.

Vlastní návštěvnický provoz a otevření expozic o židovském školství v synagoze a v rabínském domě je plánováno na počátek října 2013.

Text a foto **JIRÍ DANÍČEK**

HVĚZDNÝ TENOR A BOXER

Před 105 lety se v Praze narodil Kurt Baum

Metropolitní opera v New Yorku patří k nejprestižnějším scénám světa: každoročně uvede na 220 operních představení, působila a působí zde řada předních světových umělců. Mezi takové osobnosti, jako byli např. dirigenti Arturo Toscanini, Leonard Bernstein či Rafael Kubelík, pěvkyně Ema Destinová a pěvci Enrico Caruso nebo Luciano Pavarotti, lze jistě zařadit i pražského rodáka Kurta Bauma, od jehož narození uplyne v březnu 105 let.

PRAŽSKÁ LÉTA A POČÁTKY

Kurt Baum se narodil v dobře situované pražské německo-židovské rodině 15. března 1908. Po absolvování střední školy nastoupil na německé univerzity v rodném městě, studium medicíny ho však příliš nezaujalo: věnoval se totiž aktivně sportu. Jeho robustní a atletická postava ho předurčila k boxu: stal se dokonce amatérským mistrem Československa v těžké váze a několik let byl členem týmu slavné německé boxerské legendy Maxe Schmelinga. Vedle toho byl i velmi dobrým plavcem. K hudbě, k níž na rozdíl od řady jiných umělců nebyl veden od dětství, se dostal trochu nezvykle. Život mu změnil německý přípitek, který zazpíval na jednom večírku, a taky kamarád, který ho slyšel a přiměl, aby opustil studium medicíny. Baum poslechl a roku 1930 odešel do Berlína, kde zahájil studia zpěvu. Nevydržel tu však dlouho, zasáhla další náhoda: zúčastnil se totiž mezinárodní pěvecké soutěže ve Vídni a nečekané vítězství mu rychle otevřelo cestu ke kariéře tenora. V Německu už byl u moci Hitler, a tak se Baumův debut odehrál ve švýcarském Curychu, kde roku 1933 dostal roli ve hře, již dirigoval Alexander von Zemlinsky. Znamý dirigent strávil značnou část své kariéry v pražském Novém německém divadle. Právě na tuto scénu Baum o dva roky později zamířil a stal se specialistou na party v italsky zpívaných operách. Stačil ještě zažít první větší evropské turné: Paříž, Vídeň, Budapešť, Monte Carlo, Salcburk aj.

Po okupaci Čech a Moravy nacisty se Baum rozhodl emigrovat. Unikl tak osudu svých blízkých, kteří se stali obětí holocaustu. Do emigrace mu pomohl tehdejší ředitel Nového německého di-

vadla Paul Eger. Měl štěstí: získal americké občanství a podepsal kontrakt s Lyric Opera v Chicagu, kde debutoval ve Verdiho *Aidě*.

EMIGRACE A VRCHOL KARIÉRY

V listopadu 1941 měl Baum pěveckou premiéru v Metropolitní opeře, která se stala jeho domovskou scénou na příštích 25 sezon, během nichž si podmanil národné newyorské publikum a stal se jednou z předních hvězd světové opery. Do dubna 1966, kdy svoji kariéru ukončil,

K. B. jako Alvaro v *Sile osudu*. Foto archiv.

ztvárnil řadu rolí, zvláště pak v italských operách. V New Yorku také Baum spolupracoval s řadou umělců, kteří před druhou světovou válkou působili v Praze (režisér Lothar Wallerstein, dirigenti George Szell a Max Rudolf, zpěvačky Jarmila Novotná a Harriet Hendersová aj.). Metropolitní opera na něj nikdy nezapomněla: když si připomínala sté výročí své existence, byl pražský rodák (tehdy už důchodce) jedním z čestných hostů.

Kurt Baum zemřel 27. prosince 1989 v New Yorku, aniž by po sobě zanechal potomky. Jeho smrt zaznamenala přední americká média, prestižní deník *New York Times* v nekrologu připomněl mj. i jeho vystoupení v londýnské opeře na počest korunovace britské královny Alžběty II. Baumovo jméno najdeme v řadě německých a amerických operních antologií, byl zařazen i do *Biografického slovníku českých zemí*, který vydává Historický ústav Akademie věd ČR. Jeho hlas si můžeme poslechnout (ve vybraných áriích) i na serveru YouTube.

RADEK AUBRECHT

OČIMA GERTI DEUTSCH

Výstava v Rakouském kulturním fóru v Praze

Židovské muzeum ve Vídni a Rakouské kulturní fórum v Praze ve spolupráci se společností Czech Press Photo uchystaly na konec zimy výstavy, které mapují pozoruhodný umělecko-společenský fenomén předválečné rakouské metropole – práci židovských fotografek.

Před rokem 1938 totiž většinu vídeňských fotoateliérů vlastnily ženy z židovských rodin. Narodily se na sklonku 19. či počátku 20. století, pocházely z movitých liberálních rodin, rodiče jim mohli dopřát slušné vzdělání a ony toužily po vlastní profesionální kariéře. Fotografování jim nabízelo dobrou příležitost, jak se realizovat: bylo pokládáno za umělecký obor a současně nevyžadovalo akademické vzdělání. Roku 1925 byl uveden na trh lehký a praktický fotoaparát Leica, jenž usnadňoval práci v terénu. Práci talentovaných, vynalézavých a podnikavých žen, které se suverénně pohybovaly mezi tehdejší uměleckou smetánkou a nechyběla jim ani kuráž k cestování a společenské angažovanosti, nestálo

nic v cestě. Po loňské výstavě v Uměleckoprůmyslovém muzeu v Praze, která se soustředila na práci pražských křesťanských salonů, jiné oblasti, v níž kralovaly židovské podnikatelky, tak máme další zajímavou příležitost nahlédnout do života a práce části moderní předválečné středoevropské společnosti, jejíž rozvoj v rodných zemích ukončil nástup nacismu. Jejich očima můžeme vidět předválečnou Vídeň a její osobnosti, ale také svět změněný válkou a život v exilu.

Vídeňské muzeum se soustředilo na práci průkopnic portrétní a reportážní fotografie, na čtyřicet známých i již pozapomenutých fotografek. K těm nejslavnějším (a shodou okolností k těm, jež byly rodinnými kořeny spjaty s českými zeměmi) patřily první fotožurnalistka Alice Schaleková (1874 Vídeň–1956 New York); portrétistka Dora Kallmusová s uměleckým jménem Madame D'Ora (1881 Vídeň–1963 Frohn-

leiten, Rakousko), která roku 1916 fotografovala korunovaci Karla I. na uherského krále, zhotovila sérii portrétů celé císařské rodiny a v Paříži se stala dvorní fotografkou Maurice Chevaliera; či „fotografka slavných“ Trude Fleischman-

Nádraží, snímek z portfolia, 30. léta.

nová (1895 Vídeň–1990 New York), u které se nechal portrétovat i Albert Einstein. Snímky snad nejpozoruhodnější autorky této „vídeňské vlny“ však můžeme vidět do konce dubna v Praze.

VYPRÁVĚČKA OBRAZEM

Gerti Deutsch (1908 Vídeň–1979 Leamington Spa, Anglie) byla jediné dítě židovských rodičů – ze strany matky pocházela z Olomouce, z otcovy strany z Českého Těšína. Rodiče velmi dbali o její vzdělání: Gerti měla svou domácí učitelku, která ji naučila francouzsky; v šestnácti letech ji rodiče poslali do anglického internátu, odkud prý kvůli nechutné stravě utekla. Byla společenská, výborně hrála tenis a toužila se stát klavírní virtuoskou. Povedlo se jí zahájit studia na konzervatoři, ale dráhu klavíristky jí překazil zánět nervů v pravé ruce.

Gerti, která neměla žádné systematické formální vzdělání, se vzápětí rozhodla, že

se vyučí fotografkou. O důvodech, které ji k tomu vedly, se dohaduje její dcera Amanda takto: „Dodnes jsme nenalezli žádný záznam, co její volbě předcházelo. Můžeme se jen domnívat, že se tak stalo proto, že se Gerti už cítila součástí avantgardní kultury. Její poslední učitel hudby Franz Schmidt byl varhaník a skladatel ovlivněný dílem Schönberga a Richarda Strausse. Zнала se se spisovateli, kteří bořili tabu – s Arthurem Schnitzlerem a Stefanem Zweigem, věnovali jí své knihy. Její blízká přítelkyně byla sochařka Anna Mahlerová, dcera skladatele Mahlera, a znala se i s Oskarem Kokoschkou a Ernestem Gombrichem.“

Po dvouletém pobytu v Paříži (dle rodinné legendy tu žila s „ruským princem“) navštěvovala v letech 1933–1934 Grafický vzdělávací a výzkumný ústav ve Vídni a roku 1935 získala fotografický diplom a členství ve Vídeňském amatérském fotoklubu, který poskytoval technické zázemí (velkoformátový fotoaparát) i praktickou pomoc.

První dochované snímky pocházejí z počátku třicátých let a Gerti je vytvořila doma a při prázdninových cestách po jižní Evropě: na pražské výstavě vidíme snímky z Vídně, Itálie, Slovinska, jsou tu portréty i pohledy na pouliční život. Již tyto

první fotografie vynikají náměty i kompozicí, erudicí klasického školení i schopností zachytit objekt zájmu v přirozeném pohybu, nenápadně a současně v naprosto přesně promyšlené kompozici. Fotografovala i známé osobnosti – svou přítelkyni Annu Mahlerovou, zachytila dirigenta Toscaniniho či černošskou zpěvačku Marion Andersonovou.

PROČ NEVYFOTÍŠ KRÁLE
Roku 1936 odjela Gerti Deutsch do Londýna, aby zde instalovala výstavu svých snímků v novém Rakouském institutu, a rozhodla se, že se v Anglii pokusí zůstat a pracovat. Její matka jí prý tehdy poradila, aby králi Eduardu VIII. (mimo chodem známému svým antisemitismem) nabídla, že mu jako vánoční dárek vytvoří portrét. A vybavena takovým dokladem „dobré známosti“ pak zaručeně získá povolení k pobytu... Není známo, zda Gerti maminku poslechla, nicméně

v roce 1937 si otevřela v Londýně vlastní ateliér a směla tu pracovat. Své portfolio nabídla také editorovi obrazového týdeníku *Weekly Illustrated* Tomu Hopkinsovi. Byla to láska na první pohled. Když

První dopis domů, 1938.

Tom roku 1938 spolu s maďarským židovským novinářem Stefanem Lorantem založil fotografický magazín *Picture Post*, prodáváný za penny a vydáváný v 1,5milionovém nákladu, nabídl Gerti – tehdy už své manželce – spolupráci v časopise. *Picture Post* zveřejňoval snímky mnoha dalších židovských fotografů, kteří prchali ze svých zemí, a také Henriho Cartiera-Bressona či George Brassaiho. List tak díky svým moderním obrazovým reportážím patřil k předním britským médiím. Gerti si na rozdíl od řady kolegů nepoangličtila jméno ani nepřijala manželovo příjmení.

PRÁCE PRO PICTURE POST

G. Deutsch se rychle naučila vytvářet obrazový příběh. Talent ukázala hned při prvním úkolu – nafotografovat kindertransporty přivážející v prosinci 1938 z Rakouska a Německa do Anglie ohrožené židovské děti. Vznikla reportáž *Jejich první den v Anglii*, kdy Gerti dokumentovala příjezd a první dny života dětí v nové zemi. Nedůvěřivé, rozpačité, usmívající se i zvědavé pohledy, vybalování kufrů, vybírání ohřívacích lahví, první společný oběd i odpolední odpočinek – a první dopis domů. Stejnoujmenný snímek vydá za desítky stran textu o exilu: Chlapec klečí na zemi a píše dopis, který má položený na sedátku rozkládací dřevěné židle. Vedle židle vidíme aktovku a velký kufr, na kufru rozložené pouzdro na modlitební řemínky; za chlapcem umyvadlo a polička s hrnkem a konvič-

kou. Celou minulost a kontakt s nejbližšími tak nahradilo pár předmětů a list papíru.

Další série se jmenuje *Dětský pohled na válku* a G. Deutsch v ní zachytila londýnské děti, které čekají na evakuaci z bombardovaného města a kreslí své zážitky z náletů. V Londýně zaznamenala také představení *Dobrého vojáka Švejka* v podání vídeňských herců. Válečná podoba měla aktualizovaný dodatek, když se Švejk rozmýšlí, zda si koupí nacistickou vlajku, a váhá, protože neví, jak dlouho „to vydrží“. Když se Gerti po válce vrátila do rodného města, fotografovala tu mezi ruinami cyklus *Navrátílci z války*, příjezd bývalých vojáků z východní fronty, vyčkávání i úzkost těch, kteří se svých příbuzných a přátel nemohli dočkat. Zaznamenala i výjevy z lidových soudů, černý trh či poválečný vídeňský útulek pro toulavá zvířata. V září 1950 nafotila v rakouském Bad Gasteinu pro PP sérii *Hudebníci na prázdninách*: na obrázcích vidíme houslistu Jehudiho Menuhina v ležérním letním oblečení, jak cvičí na housle a za okamžik zkouší se svou dcerkou stojku na hlavě. Z toho, jak naprosto uvolněně tehdy již světový virtuos i jeho rodina na snímcích vypadají, lze usuzo-

Váleční zajatci se vrací. Vídeň, 1948.

vat, jak citlivě dokázala fotografka se svými „objekty“ jednat, i to, jak bezvýhradně jí lidé, které fotila, respektovali.

ŽIVOT A POHYB

V roce 1950 se Gertino manželství rozpadlo a ukončila také spolupráci s PP. Následovala práce na volné noze, publikace v různých časopisech a také plán na velkou fotoknihu o Rakousku, který

se bohužel neuskutečnil. Autorka v této době také spolupracovala s rakouskou fotografkou Inge Morathovou, členkou agentury Magnum, zdůrazňující humanistické pojetí fotografické profese. Společně vytvořily například snímky ze života obyvatel hausbótů na londýnské Temži a v roce 1958 fotografie ze salc-

J. Menuhin a L. Kentner na prázdninách, 1950.

burského hudebního festivalu a mezinárodní letní akademie v Salcburku. Záběry uměleckých hvězd a jejich příprav na vystoupení se prolínají se snímky z všedního života města a jeho obyvatel.

V šedesátých letech s fotografováním postupně přestávala, roku 1969 se přestěhovala z Londýna do Salcburku a na sklonku života pak za dcerou do Anglie.

Snímky Gerti Deutsch zaznamenávají lidské tváře, jejich výrazy, výjevy z městských ulic, domy a architektonické památky v krajině, vše v harmonii a vzájemném vztahu. Všechny její fotografie vyprávějí příběhy, i když se nejedná o reportáže. Dokázala mistrovsky zachytit pohyb a život, a to nejen lidí, ale i krajiny a budov, ať už fotografovala mnichy zmetající vstup do kostela v Assisi, nedělní promenádu Vídeňanů v Schönbrunnu, děvčátka, která si hrají na schodech kostela, v němž je pohřben Haydn, staré ženy s pletením pohodlně usazené na ulici italské Sabbionety či Oskara Kokoschku rázujícího ulicemi Salcburku.

Fotografie Gerti Deutsch z let 1935 až 1965, její rané snímky z cest, portréty, fotoreportáže i záběry ze Salcburku a Anglie lze vidět v Rakouském kulturním fóru na pražském Jungmannově náměstí 18 do konce dubna. Výstava je přístupná ve všední dny od 10 do 17 hodin a vstup na ni je zdarma. ALICE MARXOVÁ

ZAMILOVANÝ AGENT

(*Lenin a Stalin očima současníků*)

Nakladatelství Gema Art a Sefer vydávají společně knihu Svědectví současníků. Lenin a Stalin, dvě postavy, které nám sešly poněkud z očí, ale nikoliv z mysli, se v ní objevují v situacích a podobách, které vesměs nebyly určeny pro veřejnost. Pro budoucí pokolení je mimoděk zachytili lidé z jejich okolí, šofér, vedoucí brigády zelinářů, hlídač v garážích, bývalý rolník a další. Vesměs malí lidé, kterým bylo dáno zahlédnout zlomek z toho, co se odehrávalo pod neproniknutelným pláštěm historie.

Autorem obrazové části je zřejmě malíř Viktor Pivovarov, v tom se V. Glocer, autor úvodní stati, jejíž část zde přetiskujeme, asi nemýlí. Daleko spornější je už jeho široce rozváděná argumentace, která by chtěla vidět Viktora Pivovarova i jako autora textů, a tedy samotné esence Svědectví.

U erudovaného kunsthistorika, kterým V. Glocer dozajista je, nás všudypřítomná snaha vidět svět a jeho jednotlivé podoby především jako množinu artefaktů a dílo umělců nemůže překvapit (a ostatně nepředstavuje nic zavrženého). Ale ani důmyslná kombinace analogií a analýz nedokáže zastříit, že texty Svědectví představují zejména autentický hlas lidu, prostého člověka, který vděčí za svou autenticitu společnému, po staletí sdílenému IQ, jehož výkony jsou nenapodobitelné. Tolik k závěrům V. Glócerova a autorství V. Pivovarovy. Svůj vlastní závěr udělej si, laskavý čtenáři, z této ukázky a zejména pak (po jeho zakoupení) z celého díla sám. jd

Na titulním listu alba „Svědectví současníků“ stojí dvě data, 1988 a 2001. Počátek práce nad albem odděluje od jeho dokončení třináct let. Mezi všemi alby Viktora Pivovarovy je to případ ojedinělý. Pokusíme se rozkrýt příběh vzniku tohoto alba.

Rok 1988. Autor už šest let žije a pracuje v Praze. Ve své autobiografické knize „Zamilovaný agent“ nazývá přestěhování do Prahy začátkem „druhého života“. Zřejmě to bylo složité období v jeho životě. „Ocitl jsem se nejenom v prázdnotě,

ale i s prázdnými rukama... Všechno jsem musel začít od začátku. Od nuly. Musel jsem se znova naučit mluvit. Ale jakým jazykem? Na svůj jazyk, kterým jsem mluvil dříve, si nemůžu vzpomenout.“ Jak Pivovarov sám uvádí, pokoušel se naučit mluvit „západně“. Tyto pokusy skončily zjevně krachem a autor se s obtížemi vrátil na cestu, ze které sešel. Kolem roku 1988

M. S. Fjodorkina, vedoucí brigády zelinářů: ZVÍŘATA MĚLA LENINA RÁDA. NĚKDY, KDYŽ PŘIJEL NA CHATU, NESTAČIL ANI VYSTOUPIT Z AUTA – A UŽ SE K NĚMU HRNOU, PLAZÍ, LETÍ. PRO KAŽDÉ NAŠEL DOBRÉ SLOVO.

je tento proces v podstatě ukončen a umělec získává pevnou půdu pod nohama.

Dopomáhají mu k tomu vzpomínky na vlastní dětství a reflexe toho prostoru, ve kterém se narodil a vyrostl. Právě k pochopení Ruska, jeho obrazu a osudu, se váže album „Svědectví současníků“.

TŘI CYKLY

V roce 1988 Pivovarov vytváří tři cykly: sérii grafických listů „Zimní cesta“, cyklus obrazů „Čas RŮŽE“ a první polovinu cyklu „Deník výrostka“. O něm autor píše v „Zamilovaném agentovi“: V „Deníku výrostka“ se intenzivně zabývám svým dětstvím, vyprávím o konkrétních událostech, neskrývám se už za metafory nebo obrazy obecné povahy. A dále: Cyklus zakončuje obraz, na němž je znázorněn pokoj s postelí v takzvané gumové perspektivě, jako na obraze „Dlouhá, dlouhá ruka“. Na posteli leží postava, spící mezi dvěma zrcadly, jako

mezi dvěma nekonečny. Můžeme předběhnout a prozradit, že právě motivem dvou zrcadel, mezi nimiž je třeba stanout na Rudém náměstí, aby člověk mohl spatřit *něco takového*, se uzavírá album „Svědectví současníků“. *Něco takového*, spatřené na Rudém náměstí, je patrně kvintesence obrazu Ruska mezi dvěma nekonečny.

Obrazy a texty druhého cyklu z roku 1988, který se jmenuje „Čas RŮŽE“, jsou hermetické a záhadné. Adepti, vyvolení, modří mroži nebo zelení vojáci jako by odkazovali k nějaké alternativní skutečnosti. Nepochybně autor chápal svůj cyklus v téže významové a básnické řadě, do které patří i středověký „Román o růži“, mystický spis Daniila Andrejeva „Růže světa“ a román Umberta Eca „Jméno růže“. V rozhovoru s Vitalijem Pacjukovem k tomu Viktor Pivovarov říká: Stačí, aby se člověk slova růže jen dotkl – ihned se za ním otvírají obrovská prostranství smyslů a významů. Cyklus „Čas RŮŽE“ je právě takovým dotykem, který otevírá obrovské možnosti kulturologických interpretací, nevylučující kristologické, mystické, astrologické a jiné. Avšak kromě retrospektivních významů, které ve skryté podobě tyto „dětské“ obrazy díky symbolu RŮŽE obsahují, jsou v nich obsaženy i osobní významy. Například vše prostupující téma tepla – „Chránit teplo

RŮŽE“ nebo „V očekávání mrazů chystejte si zimní oblečení“. A i v samotné ikonografii je tato idea přítomna v mnohokrát se opakujícím motivu mrože, zvířete, které díky mohutné tukové vrstvě v drsných polárních podmínkách zachovává vnitřní teplo. Jestliže růže je jedním z klíčových archetypů evropské kultury, pak v tomto kontextu „Chránit teplo RŮŽE“ můžeme chápat jako metaforu ochrany kultury, jejího tepla, její krásy a křehkosti.

V tomto umělcově vyjádření jsou pro nás ve zvoleném případě nejdůležitější dva pojmy: chlad a teplo. Jejich význam spočívá v tom, že právě tyto dva klíčové pojmy se staly hlavními metaforami obrazu Ruska, jenž se vyjevuje v třetím cyklu roku 1988, v „Zimní cestě“. Z toho cyklu pak přímo vychází album „Svědectví současníků“. Zima, sníh, chlad, sen – těmito slovy popisuje umělec svoji vlast. Jako antipody stojí proti pojmům tepla

a dětství – toho tepla a dětství, které je třeba chránit, udržovat a bránit.

VÝSTAVA V OPATOVĚ

Cyklus grafických listů „Zimní cesta“ vznikl pravděpodobně na samém konci roku 1987, protože už 24. února následujícího roku se v Kulturním domě Opatov konala vernisáž výstavy pod tímto názvem. Obvodní dům kultury se nacházel na samém kraji města, daleko od vševidoucího oka ideologických strážců, a proto se právě zde díky osobní iniciativě osamělého blázna Jaroslava Krbuška, sběratele a později galeristy, mohly konat výstavy takzvaného zakázaného umění. Na vernisážích opatovských výstav se scházela celá pražská umělecká elita. Nebyla nijak početná, vyznačovala se velkou názorovou pestrostí, ale pozice vyvrhelů ji propojovala do jednotného kulturního společenství. Vernisáž Pivovarovovy výstavy byla výjimečná. Expozice měla jasně antisovětské vyznění. Náměty, které se později staly součástí alba „Svědectví současníků“, jako „Jitro v mauzoleu“, „Zjevení malého Jana Křtitele Stalinovi“, „Liščí polibek“, kde se Stalin líbá s liškou, byly pro Prahu roku 1988 nejen neobvyklé, ale také nebezpečné. Atmosféra napětí a nebezpečí byla ještě zesílena tím, že se vernisáže účastnil Václav Havel, jenž byl nedlouho předtím propuštěn z vězení.

Můžeme oprávněně předpokládat, že většina kompozic a námětů alba „Svědectví současníků“ vznikla při práci nad sérií „Zimní cesta“. Ne všechny se staly součástí této série, mnohé zůstaly jako různé samostatné drobné kresby a náčrty. A právě idea spojit tyto obrázky do jednoho celku, vytvořit scénář alba, vymyslet jeho hrdiny a texty, které by kresby doprovázely, napadla autora nejspíš až o třináct let později.

Chronologie alb ukazuje, že tato díla v Pivovarově tvorbě vznikají s velkými časovými rozestupy, které často trvají několik let. V roce 2001 umělec dokončuje současně alba „Svědectví současníků“ a „Žlutý“ a o něco později i album „Zbloudilý Dante“. Tento rok můžeme nazvat rokem alb. V roce 2001 autor také pracuje nad obrazy z cyklu „Eidosy“, vra-

cí se k malbě podle modelu a vznikají jeho známá zátiší „Popít a pojíst“, „Zátiší s centimetrem“, „Cvrček na peci“ a jiná. 29. listopadu se v Moskvě koná prezentace jeho knihy „Zamilovaný agent“, která vyšla v nakladatelství Novoje literaturnoje obozrenije (Nový literární přehled).

Žánr alba se v Kabakovově a Pivovarovově tvorbě vyznačuje množstvím nejrůznějších variant. Typologicky se od „klasického“ alba, postaveného na kom-

A. *Matrjonina, dělnice z Bakovské továrny na gumové výrobky:*

JAK SE NA OBLOZE OBJEVÍ ÚPLNĚK, NEMÁ STÁNÍ. VEČER VYJDE NA MÝTINU, CHODÍ MEZI STROMY A DŘEVĚNOU LŽÍCÍ KLEPE DO KMENŮ. JAKO BY NĚKOGO PŘIVOLÁVAL. NAJEDNOU, KDE SE VZALA, TU SE VZALA – LIŠKA. VYLEZE NA PAŘEZ A LÍBÁ HO NA ÚSTA, JAKO NEVĚSTA.

binaci obrazu a textu, odlišují alba čistě textová a alba pouze obrazová, bez jakéhokoliv textového doprovodu. Některá alba se vyznačují výrazně vypravěčskou povahou, jiná žádný děj nemají a nic se v nich nevypráví. Jsou alba abstraktní a „realistická“, filozofická a poetická, založená na naprosto reálných faktech i fantastická.

„Svědectví současníků“ je mystifikací. Mystifikace je oblíbeným žánrem Viktora Pivovarova. Takové je například jeho album „Lišky a svátky“, které vypráví o záhadné tibetsko-pravoslavně-

židovské subkultuře na území Židovské autonomní oblasti, kterou vymyslel Stalin za účelem vysídlení Židů na Dálný východ. Nebo jeho publikace v londýnském ruskojazyčném časopise Kolokol (Zvon), nazvaná „Můj přítel MG“ (2002, ?1), která vyvolala zmatek v prostředí novinářů. V publikaci Pivovarov formou fiktivních vzpomínek vypráví o tom, jak se v mládí přátelil s Michailem Gorbačovem a o jejich společném zaujetí pro umění. Publikaci provázely fiktivní fotografie Gorbačova a jeho domnělých obrazů a kreseb. Na mystifikaci je založené také trojdílné album „Agent v Norsku“ (1993), v němž se prostřednictvím tajných zašifrovaných zpráv vypráví o skrytých intelektuálních a uměleckých aktivitách, které se údajně odehrávají v Norsku.

SVĚDECTVÍ SOUČASNÍKŮ

„Svědectví současníků“ patří do této řady. První list alba vypráví o jakoby nalezené složce se vzpomínkami a kresbami o Leninově a Stalinově životě. Taková forma, kdy se autor skrývá za vymyšlenou postavu, je dobře známá v literatuře, ale ve výtvarném umění se neužívá. Tato strategie v Moskevské konceptuální škole získala označení „postava – autor“. Hojně ji v 70.–90. letech užívali Kabakov, Pivovarov, Zvezdočotov, Peeperštejn a jiní umělci.

O čem vypráví album „Svědectví současníků“? O Leninovi a Stalinovi? O ruských dějinách sovětského období? Ano i ne. Ne, protože v příbězích vymyšlených hlídačů, fidičů nebo pracovníků továrny na výrobu prezervativů není ani slovo pravdy. Ano, protože tyto příběhy hovoří pravdu o kolektivním vědomí, vytvářejícím svébytnou metarealitu a metapravdu, které jsou stejně reálné, nebo dokonce i reálnější než historická pravda obsažená v učebnicích dějin. A právě o tom svědčí veškerý patos Pivovarovova alba.

V. GLOČER

Viktor Pivovarov: Svědectví současníků. Překlad z ruštiny Jan Machonin a Tomáš Glanc, 64 stran, 17 barevných reprodukcí, Vydává Gema Art a Sefer, v roce 2013.

AŽ K HOŘKÉMU KONCI

Neues deutsches Theater v běhu času

Navenek poklidnou pražskou divadelní scénou rozvířila před více než dvěma lety vášnivá diskuse. Stalo se tak v souvislosti se záměrem sloučit Národní divadlo a Státní operu Praha. Přes zásadní odpor části umělecké veřejnosti k tomu nakonec došlo, čímž ovšem celá věc neskončila. Nedávno byl ministerstvem kultury odvolán ředitel obou scén Ondřej Černý a až v těchto dnech byl na tento prestižní post jmenován Jan Burian, dosavadní ředitel Tylova divadla v Plzni. Diskuse a mnohdy i konfliktní výměna názorů na to, jak by mohla vypadat nová dramaturgická koncepce obou pražských divadel, však ani zdaleka neutichly, spíše naopak. V rámci odborných debat a programových úvah poukazují teď mnozí odborníci, teatrologové a historici umění na dny zašlé slávy Státní opery před druhou světovou válkou, kdy to byla divadelní scéna evropského formátu a světového věhlasu. Tehdejší veřejnost ji však znala pod jiným názvem – Neues deutsches Theater, tedy Nové německé divadlo.

V HLEDIŠTI I NA JEVIŠTI

Neocenitelným příspěvkem do této diskuse je rozsáhlá monografie Jitky Ludvové, nazvaná *Až k hořkému konci*, s podtitulem *Pražské německé divadlo 1845–1945*. Kniha vyšla koncem loňského roku v nakladatelství Academia. Autorka se tomuto tématu věnuje již po dlouhá léta a kniha je vyvrcholením její badatelské práce. Přesto, že je to dílo zaměřené zcela specificky, před čtenáři zde vyvstává velmi plastický obraz doby, v níž se mísí a překrývají věci politické, národní, kulturní a společenské. To vše mělo tehdy za následek vytvoření jedinečné identity, o níž mnozí dnes hovoří jako o neopakovatelném pražském *geniu loci*. Vrcholící české národní obrození, pražskými Němci zpočátku přehlížené, dosahuje v té době nevídaných úspěchů, a to ve všech těchto oblastech. Německá, resp. německy mluvící populace hlavního

města českého království se z dominantního postavení postupně ocitá v pozici menšiny na svém vlastním území. Žije totiž převážně na Starém nebo Novém Městě pražském, na Malé Straně a na Hradčanech. Praha se však od 19. století v souvislosti s hospodářským rozmachem radikálně mění a expanduje. Nové

Nové německé divadlo za časů Angela Neumanna. Dobová pohlednice.

čtvrti – Královské Vinohrady, Smíchov, Žižkov, Karlín, Libeň a mnoho dalších – přesto, že mají většinou status samostatných měst, jsou nyní de facto součástí celku. A drtivá většina jejich obyvatel mluví česky. Kultura a obecně i společnost se stávají anonymnější. Jak vzpomínají pamětníci, dříve chodili do divadel lidé z okruhu jen několika – většinou zámožných – staropražských rodin, které se mezi sebou velmi dobře znaly. Od poloviny 19. století však roste poptávka z řad daleko širšího publika. A té je třeba vyhovět, ať už na české, či na německé straně.

Kdo jsou tedy oni pražští Němci 19. století? Dnešní genová analýza by jistě prokázala, že Pražané byli (a jsou) potomci mnoha etnik, tak jak je do srdce království přivedly dějinné události, od renesančních umělců rudolfínské doby, až po vojevůdce třicetileté války. Jenomže národní identita období, o kterém mluvíme, se vymezovala v podstatě jen jazykově. V tomto smyslu byla nedílnou součástí německy mluvící pražské populace židovská komunita. I když se tento trend také časem proměnil – mnozí Židé začali z různých důvodů komunikovat česky –, drtivá většina v této

době hovořila jen německy. Bylo to dáno především vzdělávacím systémem, který se Židům otevřel koncem 18. století v souvislosti s josefínskými reformami. Postupná emancipace přinesla nejen velké možnosti uplatnění v nově vznikajících oborech – a to nejen podnikatelských a průmyslových –, její součástí bylo také zapojení Židů do všech možných kulturních oborů. A divadlo bylo jedním z těch nejpobulárnějších. Navíc se stalo i pro ně – na rozdíl od dob minulých – dostupným. Židé proto byli velmi často v hledišti, ale i na jevišti a samozřejmě také v zákulisí. I tento fakt – přesto, že jej autorka nijak neakcentuje – jednoznačně vyplývá z rozsáhlé monografie.

Jednotlivé kapitoly, resp. oddíly knihy, jsou pojmenovány vždy podle ředitelů Nového německého divadla a mapují dobu, ve které v této funkci působili. Pojďme se tedy na některé osobnosti podívat. Nepřekvapí, že většina z nich jsou právě Židé – Angelo Neumann, Heinrich Tewes, Leopold Kramer i Paul Eger.

ANGELO NEUMANN

O Angelu Neumannovi jsme již několikrát psali, naposledy při příležitosti stého výročí jeho úmrtí („Angelo Neumann na Hagiboru aneb rizika konverze“, *Rch* 2/2011). Připomeňme, že se narodil v roce 1838 ve slovenské Stupavě jako Josef Amschel Neumann v rodině židovského obchodníka. Studium medicíny vyměnil za pěveckou kariéru, ale posléze zjistil, že se mu daří divadelní život spíše organizovat. Do Prahy přišel z ředitelského místa v Brémách v roce 1884. Bylo to těsně po vrcholném úspěchu českého politického a kulturního života, opětovném uvedení Smetanovy *Libuše* v budově českého Národního divadla, obnoveného po tříleté přestávce, způsobené požárem. Německá scéna, od formálního oddělení českého a německého souboru před patnácti lety, působila nadále v divadle Nosticově (Stavovském) a potýkala se se značnými problémy. Už tehdy – stejně jako dnes – bylo kamelem úrazu financování divadelních scén z veřejných prostředků. Rozhořčené diskuse, které se fakticky staly součástí ná-

rodnostního boje, se dostaly až na půdu zemského sněmu. Zde však měli již většinu čeští zástupci v čele s Ladislavem Riegrem, a finance tak dostávalo přiděleno převážně Národní divadlo.

Angelo Neumann převzal Nosticovo divadlo v dosti neutěšeném stavu, předchozí ředitelé Eduard Kreibig a poté jeho syn Edmund zde navíc zanechali značné dluhy a pohledávky. Neumannovi se však podařilo za pomoci vlastních investic vytáhnout hospodaření divadla z toho nejhoršího. Umělecky se v prvních letech spoléhal zejména na německého pražského režiséra Karla Skraupa, synovce někdejšího dirigenta orchestru Stavovského divadla, varhaníka ve Španělské synagoze a autora české hymny Františka Škroupa.

Stejně jako v případě Národního divadla, výstavba druhé pražské německé scény – která se postupně stala z mnoha důvodů nutností – byla financována z velké části z veřejných sbírek. Jak píše autorka: „Stavovské divadlo zůstalo subvencovanou zemskou scénou, nové divadlo bylo soukromým vlastnictvím Německého divadelního spolku. Neumann směl podnikat v obou domech na vlastní koncesi.“ Podle ředitelových plánů mělo být Nové německé divadlo otevřeno 29. října 1887, ke stému výročí premiéry *Dona Giovanniho*. Z technických a administrativních důvodů (po tragickém požáru vídeňského Ringtheateru se v monarchii zpřísnily bezpečnostní předpisy, které posunuly kolaudaci budovy) se tak nakonec stalo až o dva měsíce později. Dejme opět slovo autorce: „Poslední úpravy ... se prováděly na podzim 1887; pracovali tu kameníci z Falknova (Sokolova), válcovny železa z Teplic, strojařská firma z Podmokel, vídeňští topenáři. ... Bylo vyzváno šestnáct umělců pražského a vídeňského spolku Concordia. ... Vídeňský stavitel a architekt Theodor Friedl navrhl řešení průčelí se sochami a sloupy, pražský sochař prof. Menzel zhotovil Schillerovu, Mozartovu a Goethovu bustu (odstranili je až čeští provozovatelé v roce 1945). Rodák z Nového Jičína Eduard Veith namaloval vnitřní stropní výzdobu a oponu. Nezahalené Múzy, jež jsou na ní vyobrazeny, prý budily rozpaky v konzervativnější části publika. ...

Dne 5. ledna 1888 byla budova ... za účasti mnoha rakouských a německých hostů slavnostně otevřena Wagnerovou operou *Mistři pěvci norimberští*. O den

později následovala jednoaktovka Alfreda Klaara o ctnostech Josefa II. a přednostech osvícenství *Der Empfang* (Audience) a po ní Lessingova komedie *Mina z Barnhelmu*.“

Monografie Jitky Ludvové referuje o ředitelování Angela Neumanna doslova jako o „zlatých časech“. Čtenář se tak dozvídá téměř vše o legendárním impresáři, ale také o hercích a herečkách, operních či operetních zpěvácích a zpěvačkách, prostor je věnován dramaturgům, režisérům, výtvarníkům, ale i hostujícím umělcům. Velmi zajímavé jsou stati o repertoáru, jeho výběru a o jednotlivých autorech, libretistech i skladatelích. Samostatnou kapitolou je vztah Angela Neumanna k Richardu Wagnerovi. Najdeme tu však i témata mozartovská (Mozart v Praze, Mozart v Neumannově divadle) nebo pojednání o italských stagionách či francouzské opěře. První část vrcholí studií, věnovanou filharmonickým koncertům (Gustav Mahler, Leo Blech, Richard Strauss), zpočátku komerčně ne příliš úspěšným.

Angelo Neumann, 1904. Foto archiv.

Neumann proto ve spolupráci s pozdějším šéfem Berlínských filharmoniků Karlem Muckem zpřístupnili publiku zkoušky orchestru, doprovázené komentáři dirigenta. O sto let později přišel s obdobným konceptem Leonard Bernstein a zvedl tak nebývale zájem americké veřejnosti o vážnou hudbu.

Uvedme však ještě jeden příklad z doby Neumannova působení – v textu je uveřejněna antisemitská karikatura z *Humoristických listů* z roku 1885. Je nazvaná *U ředitele Amschla Pollaka–Neumanna*. Neumann je zde vyobrazen se svým

proslulým obřím knírem, jak zpovídá jakéhosi uchazeče o místo. Text pod obrázkem zní takto: „Vy tedy chcete být angažován? Co hrajete?“ – „První milovníky.“ – „Co ještě?“ – „Hrdiny.“ – „Co ještě?“ – „Intrikány.“ – „Co ještě?“ – „Jsem Žid.“ – „Jste angažován.“

HEINRICH TEWELES

Přesto, že to bylo veřejným tajemstvím, Angelo Neumann se ke svým židovským kořenům nikdy formálně příliš nehlásil. Ostatně v minulém příspěvku jsme referovali o jeho dvojí konverzi ke křesťanství, nejdříve katolickému a později evangelickému. To Heinrich Teweles, který po Neumannovi převzal ředitelské křeslo, svou identitu nijak neskrýval, ba naopak. Neumann, který měl neuvěřitelný cit pro objevování talentů nejen hudebních, ale i literárních, si jej vybral jako dramaturga nedlouho po otevření Nového německého divadla. Na tomto místě působil Teweles až do roku 1899 a počítalo se s ním jako s přirozeným následníkem v případě, že by Neumann, který sám dlouho toužil po uplatnění ve Vídni, z místa ředitele odešel. Nakonec to však byl Teweles, který přední divadelní scénu opustil. Nabídku na místo šéfredaktora nejvlivnějších pražských novin *Prager Tagblatt* zkrátka odmítnout nemohl. Tuhle práci pak vykonával celých deset let. Do divadla se vrátil až po Neumannově smrti v roce 1910, a to jen proto, že na něj naléhala Neumannova vdova, slavná operní diva Johanna Buska. Ta měla totiž podle smlouvy s Německým divadelním spolkem jakožto Neumannova dědička právo (a povinnost) na vlastní náklady převzít provoz divadla. Johanna proto volila jistotu. Heinrich Teweles byl nejen po dlouhá léta spolehlivým dramaturgem, ale i v době své redaktorské kariéry Neumannovi i nadále všemožně pomáhal, naposledy jako zdatný vyjednaváč, když v roce 1907 členové orchestru již nevydrželi Neumannovo tvrdé jednání a vstoupili do stávky.

Jak vypadala éra Nového německého divadla v době ředitelování Heinricha Tewelese? Jitka Ludvová ji nazvala docela neutrálně – „Poslední léta monarchie“. Že to byla doba plná dramatických zvratů a dějinných událostí, je nasnadě. Něco více si o ní, jakož i o dobách následujících, řekneme příště.

TOMÁŠ KRAUS

ŽÍT VLASTNÍ ŽIVOT

(dokončení ze str. 9)

Jak říkám, *Život s hvězdou* neměla cenzura kdy zmrzačit; první vydání vyšlo roku 1949 v postátněném, ale ještě ne zcela glajchšaltovaném nakladatelství ELK. Musel jsem se jít podívat, abych si to datum ověřil. Otevřel jsem přitom výtisk, který mi tenkrát Weil dal s věnováním na titulní stránce. Jako by chtěl podtrhnout, oč mu vlastně šlo, Weil v několika slovech té dedikace označil *Život s hvězdou* za „knihu o vymyšleném světě“. Byla to představa, k níž se vracel mnohokrát: k podstatě všech totalitních systémů – a rozhodně tím nemyslil jen nacismus – patřilo podle něho promyšlené úsilí přinutit člověka žít svět, jehož zákony se neřídí skutečností, ale představami, mániemi nebo fobiemi samozvaných spasitelů, šilenců či zločinců, kteří mají dostatečnou moc, aby nás do tohoto vymyšleného světa zahrnuli.

Jistě, v takovém světě jsme žili a zčásti žijeme i my. Ale Weilova knížka, čtená dnes, hovoří taky o něčem jiném – o tom, že každý žije v takovém vymyšleném světě jen tak dlouho, dokud v sobě nesebere dostatek síly, aby jej prorhl, tak jako prorhává na oné staré rytině poutník klenbu nebe a dostává se s úžasem za ni. A tuto sílu může člověk získat jedině svým rozhodnutím, právě tím rozhodnutím, které vytváří dějiny. Na konci románu říká Weilův hrdina, který tak dlouho odevzdaně snášel zdánlivě nevyhnutelný osud protektorátního Žida, čekajícího na transport a smrt: „Příliš těžká byla svoboda, kterou budu muset nyní nést, bylo to příliš těžké být jiným Josefem Roubíčkem, vzbouřencem, na jehož hlavu bude vypsána cena, který se bude skrývat a potulovat po nocích. Snad by bylo přece lépe být číslem, listem, který unáší vítr tak dlouho, dokud nespadne na zem a není zašlapán do bláta. Avšak překonal jsem toto váhání a zapudil toto pokušení. Věděl jsem, že to je okamžik, který se nevrátí nikdy, a v tomto okamžiku, jediném okamžiku na rozmezí, bylo mi jasné, že se musím rozhodnout.“

To poslední slovo jsem podtrhl já. Ale nebylo to třeba, čtenář je na té poslední straně knihy nemůže nerozpoznat jako nejdůležitější. Jakmile si Josef Roubíček uvědomil, že se musí rozhodnout sám a že jeho svědkem je jen nepřítom-

ná, mrtvá láska Růžena, před níž nelze a nemá cenu lhát, rozhodl se ke své svobodě. „Ano, Růženo, řekl jsem, nyní se již můžeš na mne spolehnout.“

Když ta knížka vyšla poprvé, zapůsobila na mne neobyčejně silně. Ale toto jsem z ní tenkrát tak zřetelně nevyčetl, k tomu mi tenkrát chyběla dostatečná zkušenost. Pro naši generaci přišla doba rozhodování především v padesátých letech; a pro ty mladší ještě pozdě-

Jiří Weil, 1949. Foto archiv PNP.

ji, v sedmdesátých a osmdesátých. Čtenáři z konce čtyřicátých let vnímali *Život s hvězdou* především v jeho prvním plánu. Bylo to pro ně jedno z neokázalých, ale tím působivějších svědectví o té utajované, ale tím krutější válce vedené proti statisícům, milionům bezbranných v zájmu všech front. Pro dnešní čtenáře, kteří už svědky této tajné války nebyli, ale mohou se o ní dočíst víc jinde, v odborné literatuře, je Weilův román spíš knihou o *rozhodování k svobodě*.

Jak víme z Roubíčkova příběhu, uprostřed války bylo toto rozhodování zvláště těžké a trýznivé. Někdy mi však naše dnešní rozhodování k svobodě připadá neméně trýznivé. Dnes v něm už sice nehrozí tak obnaženě alternativa života, či smrti jako za protektorátu, o to zálužněji však člověka ničí tím, že se k němu musí po léta odhodlávat vždy znovu a znovu.

VLČÁK A KNÍRAČ

O svých válečných, protektorátních zkušenostech mluvil Weil taky dost často – a jinak než Slávka Vondráčková. His-

torii jeho svatby a ukrývání u smíchovského dělníka jsem neznal, zato se pamatuji, jak vyprávěl o tom, jak se nějaký čas skrýval v židovské nemocnici. Jak dlouho tam byl, nevím; bojím se, že se všechno, co zažil, nebo lépe, co vypravoval, z časových důvodů ani nevejde do těch čtyř pěti let, kdy chodil s hvězdou.

Leccos z toho zachytil v *Životě s hvězdou*, například ty výlety na židovský hřbitov, které byly pro muže s hvězdou jediným povoleným parkem. Jiné věci se asi chystal napsat, jeho osobní zážitky se měnily domyšlením a vyprávěním v povídky: jednou z nich byl oblíbený příběh o úředníkovi na Židovské obci, který má podávat lidem určeným pro transport informace, které sám nezná. Postižení mu to ovšem nevěří a on se jim to marně snaží vysvětlit. Nakonec dostane obsílku do transportu i on sám; a na obsílce je upozornění, že informace může dostat u toho a toho okýnka, u okýnka, u něhož stojí právě on...

Potom jsem to našel, tuším že právě v *Životě*. A takových příběhů ze života, které se změnil v motiv románu jeho i naší doby, bylo víc.

Jeden z nich jsem už myslím připomněl, je to příběh neárijského psa, vlčáka, který zůstal v kterémsi ostravském bytě sám po odchodu celé židovské rodiny do transportu. Byl to krásný, mladý pes, ale nikdo se ho nesměl ujmout, ač bylo zájemců dost. Pes byl totiž neárijec, stal se jím – Jiří se dušoval, že podle platných norimberských zákonů – protože žil dlouho v neárijském prostředí.

Škoda, že se Weil nedočkal dnešní verze tohoto příběhu; přímo ho vidím, jak by mu svítily oči. Myslím totiž na Václavovu fenu, středního ostnosrstého knírače. Je to vojenská rasa, pes byl v jistém smyslu odveden, proto taky Havlovi neplatili ty vysoké poplatky; krátce, šlo o chovného psa. Protože to však byl *jejich* pes, byla mu tato výhoda odňata a z čistokrevného chovného psa se stal obyčejný podvraták. A fena, jako by to věděla, se spustila s jakýmsi vlčákem a plodem je takové veliké, trochu neforemné, ale přítulné stvoření, ještě méně vychované než jeho matka. Není s nimi k vydržení.

Jan Vladislav: Otevřený deník 1977–1981. Vydalo nakladatelství Torst Praha 2012, 1025 stran, pevná vazba. K vydání připravil Jan Šulc, doslov František Kautman, bibliografie autorových textů a překlady. Doporučená cena 599 Kč.

SEFARDÉ SE MOHOU VRÁTIT

Španělsko nabízí občanství potomkům vyhnaných Židů

Od loňského roku znovu španělská vláda uděluje občanství Sefardům. Této možnosti by mohly využít tři miliony potomků Židů vypovězených ze Španělska v roce 1492 výnosem Isabely Kastilské a Ferdinanda Aragonského. Předseda Federace španělských židovských obcí Isaac Querub, španělský ministr spravedlnosti Alberto Ruiz-Gallardón a ministr zahraničí José Manuel García-Margallo 22. listopadu v madridském Centru Sefarad-Israel představili nový postup udělování španělského občanství sefardským cizincům. Jde o právní mechanismus vycházející z vůle Španělska usnadnit právní aspekty celého procesu.

Isaac Querub odlišil dva mezníky v dějinách španělských Židů: výnos o vyhnání z roku 1492 a návštěvu současného panovníka Juana Carlose I. v madridské synagoze Beit Jacob v roce 1992, při níž monarcha zdůraznil, že „španělští Židé jsou zde doma“. Ministr spravedlnosti Ruiz-Gallardón potvrdil, že nový právní mechanismus se týká všech Španělů včetně těch, kteří byli násilně vyhnáni ze země. Podle Ruize-Gallardóna se jedná o „postup k opětovnému setkání“. Ministr zahraničí García-Margallo připomněl své pouto k sefardské populaci od doby, kdy byl poprvé zvolen poslancem za město Melilla, a ocenil podnět španělské vlády k „obnovení paměti umlčeného Španělska“. Z titulu své funkce je předsedou Centra Sefarad-Israel, instituce, která realizuje od roku 2009 projekt Erensy (Dědictví) na podporu styků mezi Španělskem a sefardskými obcemi mimo hranice země.

I když sefardská diaspora zahrnuje prakticky celý svět, nejvíce potomků Židů vyhnaných ze Španělska před více než 500 lety žije kromě Izraele v Turecku, Francii, Argentíně, Brazílii, Venezuele, Belgii a Řecku. V některých z těchto zemí, například v Turecku nebo Venezuele, byl v poslední době zaznamenán poměrně velký počet žádostí osob, které se v těchto zemích necítí bezpečně a v získání španělského občanství vidí cestu k ře-

šení svých problémů. K uznání nároku na španělské občanství se podle nového postupu budou brát v úvahu dokumenty, jež žadatelé vlastní, knihy nebo články obsahující zmínky o jejich rodině, jejich příjmení, záznamy rabinátů a židovských obcí, které obsahují další údaje, a podobně.

O udělení španělského občanství Sefardům rozhodla vláda Felipa Gonzáleze po několika úpravách občanského zákoníku již v roce 1988. Opatření nebylo aplikováno masově, ale individuálně do roku 2009, kdy tuto praxi zastavila vláda Josého Luise Rodrigueze Zapatera. Když se na sklonku roku 2011 dostal k moci Mariano Rajoy, uvedl vstřícnou politiku vůči Sefardům znovu do života: roku 2012 bylo uděleno občanství už 120 osobám

a dalších několik set lidí čeká, až o jejich žádostech rozhodne španělské ministerstvo spravedlnosti. Nové opatření, jehož by mohli, jak jsme již uvedli, teoreticky využít tři miliony Sefardů žijících v různých částech světa, mělo bezprostředně po vyhlášení velký ohlas. Například v Argentíně, kde žije přibližně 60 000 Sefardů, bylo podle slov Osvalda Sultaniho, předsedy Argentinské sefardské federace, přijato s nadšením.

Mnohé sefardské obce dodnes udržely při životě španělskou kulturu i židovsko-španělský jazyk ladino, a dokonce i písně svých předků. Na sklonku minulého roku byla v Centru Sefarad-Israel uspořádána výstava nazvaná *Z dobrého pramene*, kde byly k vidění cenné originály titulních stran periodik vydávaných v jazyce ladino v posledních 150 letech.

JIRÍ KASL

PROBLÉMY S PAMĚTÍU NÁRODA

(dokončení ze str. 3)

Josipa Tita, by si zasluhovala zvláštnu kapitolu.

POZICIA OSTALA

Treba však kvitovať, že iní poslanci Smeru a predovšetkým premiér Robert Fico sa vyjadrili v jasne protifašistickom duchu. Nič to však nemení na skutočnosti, že Slovenský parlament mal pri voľbe predsedu Správnej rady ÚPN len jedného kandidáta – opozíciou navrhnutého Františka Mikloška, ktorý získal šesťdesiat tri opozičných hlasov, a teda nebol zvolený.

Od 1. februára 2013 ostal ÚPN bez predsedu aj podpredsedu Správnej rady. Ivan Petranský v posledných hodinách svojho funkčného obdobia bez ostychu využil mocenské vákuum a vymenoval nového štatutára ÚPN, tiež politického nominanta SNS a člena Karpatonemeckého spolku na Slovensku Augustína Jozefa Langa.

Prvým rozhodnutím nového štatutára bolo prijatie Ivana Petranského do zamestnania. Kruh sa uzavrel a pozícia Ľudákov v ÚPN ostala zatiaľ zachovaná.

POST SCRIPTUM

8. februára volil poslanecký klub strany Smer SD svojho nového kandidáta na predsedu Správnej rady.

Ostrý súboj zvideli dve krídla strany. Jedno krídlo navrhovalo za kandidáta Jána Hlavinku, historika zo SAV, vzdelaného a protifašisticky zameraného, druhé krídlo navrhovalo Ondreja Krajňáka, v Poľsku vyštudovaného katolíckeho teológa, pracujúceho vo funkcii dokumentaristu na ÚPN.

Súboj bol sprevádzaný zákulisným bojom, podobným ako v prípade Juraja Kalinu. Víťazom internej voľby kandidáta (v strane Smer) sa stal Ondrej Krajňák.

Dá sa očakávať, že aj v parlamente získa dostatočnú podporu a bude zvolený za nového predsedu Správnej rady. Jeho zameranie sa prejaví v najbližších mesiacoch.

JARO FRANEK

POSLEDNÍ ROMÁN

Philip Roth zkoumá zodpovědnost

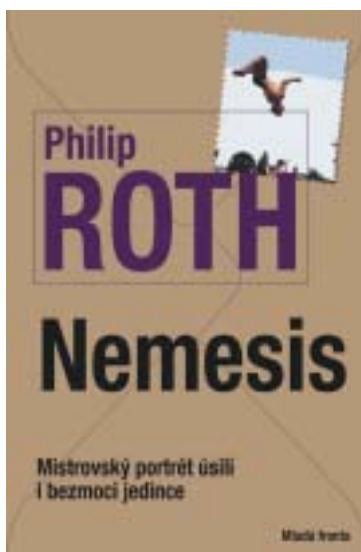
Loni v říjnu Philip Roth v rozhovoru pro jeden francouzský časopis oznámil, že s psaním definitivně končí. Uvedl, že už necítí tu fanatickou potřebu psát a že pokud by napsal novou knihu, určitě by byla zklamáním. Toto nečekané rozhodnutí později potvrdilo i autorovo nakladatelství Houghton Mifflin, přičemž dalším důkazem pro nevěřící je fakt, že poslední tři roky spisovatel opravdu nic nevydal. *Nemesis* (2010) je tedy nejen posledním ze série čtyř krátkých románů, které nespojuje téma, protagonista ani žádná vedlejší postava a k nimž dále patří *Everyman* (2006, *Jako každý člověk*, česky 2009), *Indignation* (2008, *Rozhořčení*, česky dosud nevyšlo) a *The Humbling* (2009, *Pokoření*, česky 2011), ale také poslední – jednatřicátou – knihou žijícího klasika americké židovské literatury.

POŽEHNÁNÍ A RÁNY OSUDU

V centru románu stojí třiaadvacetiletý Bucky Cantor, jehož vychoval morálně silný dědeček přistěhovalec vlastníci malý obchůdek a věřící, že „člověk je za všechny svoje činy odpovědný“, a nekonečně laskavá babička. On sám pak má práci, kterou miluje, neboť jako učitel tělesné výchovy vede mládež ke sportu, odvaze a smyslu pro fair play, a krásnou a chytrou dívku ze značně bohatší židovské rodiny, jejímž otcem je čestný a ušlechtilý lékař. Na to, že mu matka zemřela při porodu a otec-zloděj se mu vytratil ze života, moc nemyslí a zpočátku ho trápí jedině: že v létě roku 1944 nemůže bojovat proti Němcům jako jeho nejlepší kamarád, protože má špatný zrak.

Pracuje tedy jako správce hřiště v židovské čtvrti Newarku a pro tamní děti i dospělé je hrdina, dokud se lokalitou nezačne šířit obrna. (Před účinným očkováním proběhlo v USA mezi lety 1894 a 1952 několik epidemií této zákeřné a někdy i smrtelné choroby, přičemž její nejznámější obětí s trvalým postižením byl prezident Franklin Delano Roosevelt.) V atmosféře strachu, paniky, hněvu, bolesti a utrpení se začne šířit fáma, že Židy chtějí obrnou nakazit italský výrostci, a záhy se rozbují etnická nenávisť i antisemitismus. Ani zasažená židovská komunita už není tak soudržná jako dřív a podléhá výbuchům úzkosti a zoufal-

ství. Buckymu onemocní a zemře několik svěřenců, několik zdrcených rodičů ho nepřímou obviní z nedbalosti a on sám se – jak už je to pro Rothovy protagonisty příznačné – zmítá mezi povinností a touhou. A když mu jeho dívka zavolá s tím, že mu sehnala místo v bezpečném letním táboře na venkově, Cantor náhle morálně selže: rozhodne se opustit své bojiště, čímž si přivodí osudový pád. S nevyhnutelností řeckého dramatu s ním totiž na tábor doputuje obrna: jedno dítě zemře a několik

se spolu s ním nakazí. Cantor přežije, ale jako fyzický i duševní mrzák: odežene od sebe svou věrnou a oddanou dívku a nikdy se neožení, až do konce svých dnů bude žít sám.

SPRAVEDLNOST, TRAGÉDIE, BŮH

Nahlédneme-li na recenzovaný titul řeckou optikou, Roth v něm primárně řeší spravedlnost. Jeho bohyně Nemesis dbá na to, aby ti, jimž se daří přespříliš, byli poníženi a pokořeni – ovšem s tou výhradou, že přespříliš je v moderní době velice relativní pojem a Bucky si byl svého štěstí vědom. A že se truchlící otec, jehož syn zrovna v krutých bolestech zemřel, právem ptá, kde byla v té chvíli „Spravedlnost se svými pověstnými vahami“. Rothův Bucky tak přijímá vinu, ačkoli nespáchal žádný zločin, a dobrovolně se potrestá za tragédii, kterou ani nemohl sám způsobit.

Z úhlu pohledu vypravěče Arnieho, je muž se roku 1971 bývalý učitel Cantor

svěří, se však z jednoho neštěstí nemusela nutně stát doživotní osobní tragédie, a třebaže Arnie sympatizuje s Buckyem jako člověkem (viz závěrečná scéna, v níž ho vidí mladého a plného ideálů, jak hází oštěpem a dětem okolo připadá nepřemožitelný), rozhodně nesouhlasí s jeho světonázorem. Bucky se totiž během epidemie obrátil proti Bohu, který ji podle něj seslal a který „tráví až moc času vražděním dětí“. Oproti své dívce hlásající, že nikdo nemá, a ani nemůže mít tušení, co je to Bůh, si Bucky Boha představuje jako všemohoucí bytost, jejíž povahu odhalíme z nevyvratitelných historických důkazů sesbíraných v polovině dvacátého století. Jak ale neopomene zmínit vypravěč, tím se Bucky ocitá v rozporu, neboť kdo je pak ten velký zločinec, který za všechny nese zodpovědnost: on sám, Bucky, nebo Bůh? Nebo, jak se domnívá Arnie, Cantor jenom mylně ztotožnil Boha s nešťastnou náhodou?

V posledním románu Roth překvapivě zkontroloval rétoriku: místo pronikavé introspekce, vtípu a sebeironie nastupuje lehká melancholie a přesná, bolestná něha. Tu naruší pouze nečekaná komická linka v osobě majitele letního tábora, který v indiánské čelence provozuje u ohně pseudošamanské obřady, a vzácné chvíle absolutní spokojenosti a krásy (když se unavený Bucky zakousne do lahodné broskve nebo když pozoruje motýly). Své zkoumání člověka s přespříliš vyvinutým smyslem pro zodpovědnost autor zasazuje doprostřed toho, co nazývá válkou proti newarským dětem, do doby, kdy je protagonista proti „strašení židovských dětí ... Židů jako takových“. Úvahy o tom, kde byl Bůh v Evropě či v Tichomoří v roce 1944, nicméně nechává stranou, a odtud pramení též jediná zásadnější výtka angloamerických kritiků: a sice, že románu, v němž se ani jedinkrát nevyskytne slovo holokaust, chybí širší perspektiva, tedy pohled na svět na sklonku druhé světové války. Ovšem na druhou stranu: kdo by byl takové perspektivy onoho léta schopný? Tady by se Roth musel uchýlit k podobným narativním postupům a k obdobnému rozsahu jako v jednotlivých dílech tzv. americké trilogie, což patrně nebylo jeho záměrem. Je to přece jeho román poslední: hluboký, jímavý a prostý.

HANA ULMANOVÁ

Philip Roth: Nemesis. Přeložila Jana Hejná. 168 stran. Mladá fronta, Praha 2013.

IZRAEL: Hizballáh EU nepřesvědčil

Od začátku února to máme potvrzeno. Za teroristickým útokem z 18. července 2012, kdy po výbuchu bomby v Burgasu zahynulo pět izraelských turistů a bulharský řidič autobusu, stál libanonský Hizballáh. Nebylo to poprvé, kdy šiitská teroristická skupina (hájící zájmy Íránu a z Teheránu též instruovaná) zaútočila na Izraelce nebo Židy vůbec. Ale poprvé tak učinila na území členského státu Evropské unie.

Je to výrazný precedent, a proto se na výsledky vyšetřování čekalo přes půl roku (mrtvé tělo přímého pachatele nemělo žádné identifikační znaky). Až 5. února vyrukovalo Bulharsko se zprávou, již schválila Rada národní bezpečnosti v čele s prezidentem Rosenem Plevnelievem. Ministr vnitra Cvetan Cvetanov pak prohlásil: „Pumový útok v Burgasu měly na svědomí dvě osoby, které patřily k vojenskému křídlu libanonského militantního hnutí Hizballáh.“ Ze zprávy vyplývá, že oba útočníci přijeli do Bulharska 28. června, tedy tři týdny před útokem. Předtím žili šest let v Libanonu – jeden byl nositelem australského a druhý kanadského pasu.

Toto nyní víme a dlužno říci, že nejde o překvapení. O to víc překvapuje něco jiného: I když je takto doloženo pachatelství Hizballáhu, i když EU poprvé viděla, jak Hizballáh útočí na jejím území, stále se zdráhá zařadit ho na evropský seznam teroristických organizací. Takový krok by nebyl jen formální, ale vedl by přímo ke zmrazení všech účtů Hizballáhu, čímž by ho odstříhl od financí z Evropy.

Pro úplnost dodejme, že v jednotlivých evropských státech je Hizballáh na seznamu teroristů už teď – v Holandsku a Británii (tam pouze jeho vojenské křídlo). Jenže aby mohl být zařazen na celoevropský seznam, muselo by s tím souhlasit všech 27 členů EU, což se nedaří. Právě tento bod celého problému zaujal izraelský – a ve stejné míře i tónu též americký – tisk.

KDYŽ KREV NA RUKOU NESTAČÍ
„Jeden by si logicky myslel, že je-li nějaká organizace přistřižena s krví na ruku při spáchání teroristického činu na cizím území, při činu, který vedl ke smrti šesti lidí, pěti Izraelců a jednoho Bulhara, tak je to dostatečný důvod pro kvalifikaci této skupiny jako teroristické.“ Tak začíná svou analýzu Herb Keinon v listu *The Jerusalem Post*. Jeho výchozí

logika působí jako z učebnice pro základní školu a podobně elementární i je. „Ale když jde o Hizballáh,“ pokračuje Keinon, „EU má svou vlastní logiku.“

Za neblahý příklad té logiky mu slouží protiteroristický úředník EU Gilles de Kerchove. Ten tvrdí, že ani prokázána odpovědnost Hizballáhu za útok v Burgasu nevede nezbytně k jeho zařazení na celoevropský seznam: „Tady se nepostupuje automaticky jen proto, že někdo stál za teroristickým útokem,“ píše de Kerchove v článku pro list *EUobserver*. Proč? Protože je třeba vzít v úvahu „právní náležitosti i politické hodnocení kontextu a načasování“. Libanon je totiž – myšleno po občanské válce – velmi křehká a fragmentovaná země. Až v tomto kontextu se podle de Kerchove máme na adresu Hizballáhu ptát: „Pomůže jeho zařazení na evropský seznam teroristů tomu, čeho chceme dosáhnout?“

Právě tuto otázku, pokračuje už Keinon, teď používají mnozí Evropané, zejména Francouzi. Ti se obávají jedné obecné

Bulharsko: Pumový útok v Burgasu má na svědomí Hizballáh. Foto archiv.

věci. Hizballáh je už dva roky členem libanonské vlády. Kdyby ho EU zařadila na seznam teroristů, měla by problémy ve vztahu k zemi, jejíž vládu spoluvytváří teroristická organizace, a Francie by tak v Libanonu ztratila (či alespoň velmi oslabila) svou výjimečnou pozici bývalé koloniální mocnosti a stále politické i kulturní opory. Anebo by Hizballáh z libanonské vlády vystoupil, čímž by silně utrpěla beztak křehká stabilita celého státu.

Hlavně proto Francie – a ji podporující Německo – nechce vidět Hizballáh na celoevropském seznamu teroristů. Ocítá se tak v dost schizofrenní situaci. Odmítá-li

teroristický charakter Hizballáhu, pak chtě nechť bagatelizuje vše, co za třicet let spáchal – i útoky na izraelskou ambasádu a židovskou komunitu v Buenos Aires počátkem 90. let (114 zabitých) a hlavně ničivé útoky na kasárna v Bejrútu v roce 1983. Formálně ještě Hizballáh neexistoval, ale jeho předchůdce Islámský džihád tam bombami v nákladních autech zabil přes 300 lidí – z toho 241 amerických mariňáků a 58 francouzských parašutistů. Byla to – a stále ještě je – největší jednotlivá francouzská ztráta od alžírské války. Jak to, že Američané své mrtvé „nepřekousli“ (mají Hizballáh na seznamu teroristů), ale Francouzi ano?

„ŠPATNÝ“ A „DOBŘÝ“ HIZBALLÁH

Evropské zdráhání vůči Hizballáhu má i další aspekt – dělení na vojenské a politické křídlo. Samozřejmě, že dnes mají teroristické skupiny svá vojenská a politická křídla. Časy, kdy bylo možné spatřit Jásira Arafáta s pistolí za pasem, jsou dávno pryč. Každý ví, že reprezentace dnešních teroristů („politická křídla“) chodí v kvalitních oblecích, kdežto na špinavou práci jsou „vojáci“. Je pravda, že bulharský ministr vnitra nemusel výslovně hovořit o pachatelích z „vojenského křídla“ Hizballáhu, ale hlavní problém je jinde – v tom, jak se toho dělení chytá evropská politika. O tom píše Raphael Ahren v listu *The Times of Israel*.

Zvolí-li EU přístup „aby se vlk nažral a koza zůstala celá“, může zapsat na evropský seznam teroristů jen vojenské křídlo Hizballáhu. Potom by paralelně existoval „špatný“ (teroristický) a „dobrý“ (politický) Hizballáh. A když by někdo pro Hizballáh sháněl v Evropě peníze, bylo by to samozřejmě pro ten „dobrý“. Ale i pak se naskytá zásadní otázka: Proč EU stejně nedělá na „dobrý“ a „špatný“ i palestínský Hamás? Proč ho zahrnuje na seznam teroristů jako celek? Proč tam najdeme i jiné politické organizace, jako je militantní Komunistická strana Filipín či Strana pracujících Kurdistanu (PKK)? Samé otázky, žádná odpověď.

ZBYNĚK PETRÁČEK

NOVÝ PŘEDÁK ŽIDŮ ...a další události

/Vybráno z českého tisku/

Pod titulkem „Jak střílet Evropu do nohy“ soudí ekonom Pavel Kohout (E15, 18. 2.) mj., že „tradiční obětní beránek – Žid – již není použitelný. Zbývá ovšem ještě nepřítel, kterému se před válkou říkalo mezinárodní plutokracie.“ ■ Česko-budějovický deník (31. 1.) a po něm řada deníků regionu jižní Čechy pod pracovním titulkem „Clintonovou střídá pan Kečup s kořeny v Česku“ zaznamenaly, že „německý Žid Fritz Kohn, rodák z Horního Benešova na Bruntálsku“ byl dědečkem nového amerického ministra zahraničí Johna Kerryho. ■ „Věřím, že u nás v Budějovicích naproti zimnímu stadionu, který mimochodem vznikl z kamenů za války zničené židovské synagogy, parkovací dům nebude. Tam, kam se chodili modlit Židé, než je zabili v Osvětimi, auta nepatří. I když jich ve městě žije jen pět. Pardon, už jen čtyři.“ („Umírání v nás“, Česko-budějovický deník, 9. 2.) ■ Novinky.cz (15. 2.) informovaly, že sedm obrazů z Louvru, které patřily židovským majitelům, vrátí Francie jejich rodinám; jeden z obrazů byl podle BBC nacisty ukraden Josefu Wienerovi, „bohatému židovskému bankéři z Prahy“. ■ „Živý přenos opery *Nabucco* z italské La Scaly můžete sdílet v příjemném prostředí městského kina. ... Síla opery spočívá v masových scénách, v nichž sbor Židů se stal vyjádřením touhy italského národa po nezávislosti.“ (Chrudimské noviny.cz, 9. 2.) ■ Písecký deník (18. 2.) referoval o osudu zpěvačky písní v jidiš a autorky vzpomínkové knihy *Divný kořeny* Hany Frejkové; její otec Ludvík Frejka byl odsouzen spolu s dalšími židovskými komunisty v tzv. Slánského procesu v roce 1952 a před 60 lety popraven. ■ „Jak spolu žili Češi, Němci a Židé v době formování moderních národů?“ – to je téma cyklu přednášek *Odlišné jazyky – společné dějiny*, který pořádá Moravská zemská knihovna. Referuje o tom Břeclavský deník a další deníky regionu jižní Morava (14. 2.). ■ Magazin Práva (16. 2.) rozvá-

dí příběh protektorátního ředitele Škodových závodů Alberta Göringa, který – na rozdíl od svého bratra a válečného zločince – nebyl nacistou a údajně pomáhal Čechům a Židům; obstal pak před tzv. lidovým soudem v roce 1947. Zemřel v chudobě v roce 1966. Článek píše i o jeho údajném židovském původu: Albertovým otcem prý byl „charismatický starý mládenec z Berlína, Hermann von Epenstein, rodinný přítel a dobrodinec“, konvertovaný Žid. ■ Česká média na přelomu ledna a února zaujalo nejvíce zjištění Lidových novin (9. 2.), že tchán odcházejícího českého prezidenta Václava Klause Štefan Miština byl za fašistické Slovenské republiky vedoucím úředníkem cenzurního oddělení Ústředny státní bezpečnosti a prováděl mj. soupisy arizovaného majetku deportovaných slovenských Židů, který pak připadl eráru. Podle iDNES.cz (11. 2.) už v únoru 1948 Štefan Miština vstoupil do Komunistické strany Slovenska. ■ Europortal.cz (9. 2.) publikoval obsáhlý článek, který se snaží dokázat „zamlčovanou skutečnost“, totiž, že prezident Slovenské republiky Josef Tiso „zachránil 40 000 slovenských Židů“. ■ Literární měsíčník Host (8. 2.) publikoval portrét významného českého literáta, publicisty a překladatele Alfreda Fuchse, který konvertoval ke katolictví; zavraždili ho nacisté v Dachau. ■ Pod titulkem „Prorocství naplněno, prorok zapomenut“ publikoval Víkend DNES (23. 2.) portrét „posledního velkého klasika sociologie“ Roberta Kinga Mertona, autora teorie „středního dosahu“ (syn ruských židovských přistěhovalců se původně jmenoval Meyer Robert Schkolnick). ■ Hospodářské noviny (18. 2.) přinesly obsáhlý rozhovor

s majoritním vlastníkem likérky Jelínek. Stěžoval si mj., že největší odbyt „košer produktů“ není v Izraeli, ale v USA: „V Izraeli si silně konkurujeme s výrobcí vodky, která má v zemi obrovskou popularitu související se stoupajícím počtem ruských Židů v zemi.“ ■ Takzvanou „kafkárnu ... velkou boudu z panelů, se skleněnou střechou, velkými vraty a velkou točnou uvnitř“ měl k dispozici architekt a tvůrce olbřímího Stalinova pomníku Otakar Švec. Jeho tragický osud na pozadí thrilleru zvaného Slánského proces popisuje autor v seriálu iDNES.cz (druhá část vyšla 2. 2.). ■ Výstavě *Hebrejský knižník v Čechách a na Moravě* v Galerii Roberta Guttmanna v pražském Židovském muzeu a knize na stejné téma věnoval Víkend DNES (16. 2.) dvoustranu. ■ Čt24.cz (14. 2.) přinesla zprávu, že se – po 46 letech – ve sklepe švédské ambasády v Praze našla ocenění pro tři Čechy, kteří zachraňovali Židy v čase šoa. „Velvyslanectví se nyní snaží najít jejich potomky.“ ■ Stejně médium (2. 2.) recenzovalo knižní vydání dramatu Milana Uhdeho *Zázrak v černém domě*. Dílo, které recenzent považuje za „jednu z nejvýraznějších českých divadelních her posledních desetiletí“ a radí ho k „mezníkům v české dramatice“, stojí na rodinném tajemství: autor se dozvídá postupně a oklikou o tom, že jeho matka byla Židovka. ■ Pod titulkem „Stereotypy nemizí, antisemitismus však není silný, říká nový předák Židů“ přinesly iDNES.cz (29. 1.) rozhovor s nově zvoleným předsedou Federace židovských obcí v ČR Petrem Papouškem. ■ „To víte, my jsme Židy pořád pošukovali za oblečení, tak nás popadli každého do jednoho pytle, ten zavázali a postavili k hasičárně a odešli,“ vzpomíná paní Pavlová (87) z Komařic na dávné masopusty v Tábořském deníku (11. 2.) a v řadě deníků regionu jižní Čechy. ■ Na otázku redaktora Frekvence 1 (10. 2.) „Čeho se nejvíc bojíte?“ odpověděl slavný fotograf Jan Saudek mj.: „Že budu zapomenut, že budu neznámý. Že zkrátka budu to, co jsem byl po většinu života. Že budu věčný pešák.“

(tp), kresby JIŘÍ STACH

Kalendárium

Když před **10 lety, 12. 3. 2003**, zemřel v Praze kantor Staronové synagogy Viktor Feuerlicht, řekl o něm jeden ze smutečních řečníků: „Celých bezmála čtyřicet let, po které byl Zeev ben Moše Viktor Feuerlicht vrchním kantorem Staronové synagogy a garantem toho, že pražská židovská obec byla a je židovská, dosvědčuje, že jeho život, jeho víra a jeho zbožnost byly přesvědčivé a přenosné.“

O generaci mladší pamětník hovořil jinými slovy o tomtéž: „Když jsem začal chodit pravidelně do synagogy, stal se mi jedním z největších učitelů a vychovatelů. Řekl bych, že to není jen povět můj, ale všech mladých lidí, kteří se v 90. letech začali v synagoze objevovat. Ke všem měl krásný přístup, myslím, že to bylo dovršení jeho dlouhodobého cíle, ukázat všem, že Staronová existuje a je živou a funkční synagogou. Vždy jsme obdivovali jeho noblesu, jeho humor, jeho hlubokou znalost Tóry, halachických předpisů, schopnost rozumět lidem a vycházet s nimi. Musím říci, že i když mi nebylo dáno se s ním nějakým způsobem pravidelně učit, naučil mě neuvěřitelně mnoho, a to i skrze jinotaje na příběhy, které nás učily židovsky myslet.“

Společenské ohledy vyžadují, aby nekrology zemřelého patřičně chválily, v tomto případě však úcta a uznání, vyjádřené napříč generacemi, přesahují nápadně obvyklou míru.

Viktor Feuerlicht se narodil před necelými **95 lety** (26. 8. 1918) v Mukačevu do zbožné a chudé rodiny; měl pět sourozenců. Od 14 let studoval ješivu v Hanušovicích nad Toplou, poté pokračoval na jedné z tehdy nejvýznamnějších evropských ješiv v rumunském Satu Mare, kde byl žákem slavného rabiho Joela Teitelbauma. Když po rozpadu republiky připadla Podkarpatská Rus Maďarsku, musel spolu s dalšími práce-schopnými Židy nastoupit do pracovního praporu maďarské armády na ruské frontě. Přeběhl na druhou stranu a byl

deportován do pracovního tábora na Sibiř. Pobyt v lágru, stejně jako transport přes půlku Ruska k formující se československé jednotce přežil. Domů se vrátil s podlomeným zdravím, jeho rodina zahynula. Dostal se do Prahy, kde se oženil a vychoval dva syny; oba skončili po roce 1968 v emigraci. Kantorem Staronové synagogy se stal v roce 1964 poté, co odešli do emigrace dva pražští duchovní r. Farkaš a r. Dawidowicz, a nebyl tu nikdo, kdo by náročnou službu zvládl. Myslel, že to je jen na chvíli... Chtěl taky emigrovat, slíbil kdysi svému otcovi, že odejde do Izraele, ale nakonec zůstal.

V roce 1945 několik tisíc Židů z Podkarpatské Rusi optovalo pro Českoslo-

Zeev ben Moše Viktor Feuerlicht. Foto Karel Cudlín.

vensko a mohli tak – načas – utéci před sovětským režimem. Představovali na dlouho jediné oživení pro zdejší židovskou pospolitost a měli velkou zásluhu na tom, že se podařilo uchovat kontinuitu judaistické náboženské praxe v podmínkách komunistické diktatury. I pan Feuerlicht patřil k „optantům“ a alespoň on by mohl mít na radnici v Maiselově ulici bronzovou desku s nápisem: „Pan V. F. z Mukačeva se výjimečně zasloužil o pražskou židovskou obec: byl jedním z těch, kteří ji udrželi nad propastí.“

Z dalších osobností, které mají výročí v březnu, připomínáme alespoň čtyři. Básník a prozaik **OSKAR WIENER** (1873 Praha–1944 ghetto Terezín) – **140 let.** ■ Germanista, básník a překladatel **OTOKAR FISCHER** (20. 5. 1993 Kolín–12. 3. 1938 Praha) – **75 let.** ■ Básník a prozaik **JIRÍ MORDECHAJ LANGER** (19. 3. 1894 Praha–12. 3. 1943 Tel Aviv) – **70 let.** ■ Spisovatel a novinář **OTA PAVEL** (2. 7. 1930) Praha–31. 3. 1973 Praha) – **40 let.** (tp)

PŘÍBĚH ŽIDOVSKÉHO MUZEA

(dokončení ze str. 7)

V 70. letech byly vztahy muzea a obce spíše chladné, muzeum se na sebe snažilo neupozorňovat a obec měla své problémy. Teprve v 80. letech se kontakty obnovily, například v oblasti péče o nemovité památky. Kurátorka Jana Doleželová také například vzpomíná na to, že jí byl radou vždy ochotně nápomocen pan kantor Feuerlicht.

V knize se dotýkáte i vztahů mezi zaměstnanci v 70. a 80. letech. Obstáli tehdy všichni – nejen profesně, ale i morálně?

Myslím, že to bylo podobné jako v každé jiné instituci. Našly se mezi nimi výrazné osobnosti se statečnými osobními postoji, lidé, kteří šli s proudem, i ti, co zvolili jinou životní strategii. Je třeba si uvědomit, že muzeum jako instituce věnující se problematice „ideologicky konfliktní“ bylo pod zvýšeným dozorem a tlakem StB. I když v muzeu se po Bendovi vystřídali do roku 1989 tři ředitelé, šedou eminencí a faktickým ředitelem byl judaista a hebraista Vladimír Sadek, který byl při nástupu ředitele Erika Klímy v roce 1972 služebně nejstarším odborným pracovníkem a zajišťoval tak určitou kontinuitu. Myslím, že mu toto řešení vyhovovalo, protože oficiální funkce by na něj kladla určité požadavky. Takto se mohl věnovat své odborné práci a s pomocí kolegů v tzv. vědeckém oddělení muzeum řídit. Některé jeho názory však byly značně radikální, jak se ukázalo například při jednáních se společností Menora o odprodeji sbírkových předmětů do Izraele na začátku 90. let. Sadek odprodej podporoval a zaštiťoval se přítomným míněním hebraisty Otty Munelese (1894–1967), kterého považoval za svého učitele. Je ale zjevné, že ve svém postoji neval v potaz pohnutou historii muzejních sbírek a to, co ve skutečnosti znamenají, tedy historickou paměť českých Židů.

Myslíte, že kdyby trval komunistický režim, muzeum by ještě existovalo?

Myslím, že by záleželo na politické a hospodářské situaci státu. Ten podle mě žádným sentimentem vůči židovskému muzeu a jeho sbírkám netrpěl. Bral muzeum jako prostředek státní propagace v zahraničí prostřednictvím výstav, které se intenzivně pořádaly od 80. let. A v případě nouze zřejmě i jako potenciální zdroj peněz za odprodané sbírky.

Kdybyste měla nějak příběh pražského židovského muzea shrnout, co byste řekla?

Že mě překvapilo, jak dramatický byl a čím vším toto výjimečné muzeum ve 20. století prošlo. **ALICE MARXOVÁ**

MICHAL FRANKL, JINDŘICH TOMAN

Jan Neruda a Židé

■ Sborník je výstupem semináře organizovaného Židovským muzeem v Praze a Ústavem pro českou literaturu AV ČR v roce 2010, který konfrontoval znalosti, názory a metodologii literárních vědců a historiků zabývajících se židovskými dějinami a antisemitismem. Vybrané příspěvky představují Nerudovy postoje vůči Židům, zejména jeho antisemitský traktát *Pro strach židovský*, v kontextu doby a analyzují jej z různých perspektiv. Ačkoli protizidovský charakter různých Nerudových textů byl často zmiňován, dosud se mu žádná práce nevěnovala obsírněji. Mediální diskuse, kterou seminář vyvolal, pak jasně ukázala, jak je důležité, aby se česká společnost kriticky vypořádala s komplexitou vlastních vztahů k Židům, v neposlední řadě i z toho důvodu, že pamflet *Pro strach židovský* je v současnosti ke stažení na několika nacionalistických a antisemitských internetových stránkách. Součástí sborníku je komentovaná edice traktátu a také ilustrace, především dobové obrazy Židů a antisemitské karikatury.

Vydaly nakl. Akropolis a Centrum židovských studií v Praze roku 2013. 204 stran, dop. cena 220 Kč.

BRIGITTE HAMANNOVÁ Hitlerův ušlechtilý Žid Život Eduarda Blocha, lékaře chudých

■ Kniha Brigitte Hamannové ani zdaleka není pouhým životopisem židovského lékaře Eduarda Blocha (1872–1945), který se narodil v jihočeské Hluboké, medicínu vystudoval v Praze a usadil se v rakouském Linci. MUDr. Eduard Bloch „se proslavil“ tím, že v roce 1907 v Linci léčil matku Adolfa Hitlera. Za to mu byl její tehdy osmnáctiletý syn Adolf zřejmě upřímně vděčný. Nikdo, a tím méně Eduard Bloch, nemohl tehdy tušit, kým se na svou matku nadmíru fixovaný mladík stane. Eduard Bloch se s Adolfem Hitlerem již nikdy poté nesetkal, ale po anšlusu Rakouska dal vůdce a říšský kancléř židovského lékaře pod ochranu lineckého gestapa. Koncem listopadu 1940 povolili nacisté MUDr. Blochovi a jeho manželce odjet přes Lisabon do USA.

Autorka sleduje i osudy dalších židovských rodin spřízněných s Eduardem Blochem, a to v širokých společenských a politických souvislostech dějin první poloviny 20. století. V neposlední řadě je

KNIHY VÝSTAVY UDÁLOSTI

její práce cenným příspěvkem k poznání fungování nacistického režimu v Rakousku a k dějinám holokaustu i k úvahám o charakteru a psychice Adolfa Hitlera.

Vydalo nakl. Prostor v Praze roku 2012. Z německého originálu přeložil Petr Dvořáček. 472 stran, doporučená cena 480 Kč.

JAN ŽUPANIČ

Židovská šlechta podunajské monarchie

■ První u nás vydaná publikace zabývající se otázkou židovské šlechty, tedy osob židovské víry nebo původu, které byly za zásluhy o rozvoj věd, umění a průmyslu či za vynikající vojenskou nebo civilní státní službu povýšeny do šlechtického stavu. Zatímco židovské konvertity nalézáme mezi šlechtici již ve středověku, osobám, které v židovské víře setrvaly, byla možnost povýšení do šlechtického stavu až do 18. století (až na výjimky) odepřena.

Kromě samotného úvodu do problematiky židovské šlechty obsahuje kniha i 200 mimořádně zajímavých životopisných medailonů jednotlivých šlechtických rodů, které ilustrují sociální vzestup nobilitovaných osob a jejich potomků, jejich rozmanité uplatnění ve společnosti, pestré způsoby dobročinnosti i diferencované přístupy k samotnému židovství. Knihu doplňuje rozsáhlá barevná heraldická příloha.

Vydalo Nakl. Lidové noviny v Praze roku 2013. 816 stran, dop. cena 699 Kč.

GERTI DEUTSCH

Photographs 1935–1965

■ Publikace v anglické a německé verzi vydaná u příležitosti výstavy snímků rakouské židovské fotografky Gerti Deutch v Salcburku před dvěma lety – tatáž výstava je nyní k vidění v Praze (viz str. 12–13). Kniha obsahuje životopis fotografky z pera její dcery Amandy Hopkinsonové, analýzu jejího díla od Sabine Coelsch-Foisnerové, ale především na 150 kvalitních reprodukcí fotografií a fotoreportáží z časopisu *Picture Post* s komentářem Kurta Kaindla.

Vydalo Fotohof edition v Salcburku roku 2011. 150 fotografií. Cena v Rakouském kulturním fóru v Praze 500 Kč.

REZIDENCE OTTO PETSCHKA V TECHNICKÉM MUZEU

■ Národní technické muzeum (Kostelní 42, Praha 7) připravilo ve spolupráci s Velvyslanectvím USA v Praze pozoruhodnou výstavu s názvem *Rezidence Otto Petschka – Dvě tváře velkopodnikatelské vily*. Představuje rezidenci amerického velvyslance – vilu, kterou si nechal v pražské Bubenči v letech 1924–1930 postavit bankéř Otto Petschek. Výstava přibližuje vnější i vnitřní podobu vily, její genezi i pohnutou historii. Současná rekonstrukce rezidence umožnila, že v muzeu jsou instalovány ukázky původního historizujícího zařízení a inventáře i část moderního technického vybavení, např. elegantní fitness centrum (více viz minulé číslo *Rch*).

Výstava je otevřena do 31. března, denně krom pondělí od 9 do 17.30 hodin, o víkendu od 10 do 18.00 hodin.

ROBERT PIESEN – LES

■ V Galerii Středočeského kraje (bývalá Jezuitská kolej v Kutné Hoře) je do konce března přístupná výstava *Les* významného českého židovského kreslíře a grafika žijícího od šedesátých let v Izraeli Roberta Piesena (1921–1977). Naleznete zde známé, i řídké vystavované kvaše z padesátých let dvacátého století úzce související s Piesenovou malířskou tvorbou, v níž dominuje krajina, stylizovaná symbolickými a biblickými významy.

OSLAVA PURIMU V TŘEBÍČI

■ V neděli **3. března** se v Zadní synagoze v Třebíči uskuteční purimová oslava spojená s komentovanými prohlídkami synagogy a sousedního Domu Seligmana Bauera. Během programu, který začíná v 10 hodin a potrvá do 17 hodin, se uskuteční přednášky, přibližující purimové zvyky, divadelní představení, výtvarná dílna a výuka izraelských tanců.

Ve 14 hodin bude slavnostně odhalena nová synagogální opona. První prohlídka začíná v 9.15. Více informací naleznete na www.mks.trebic.cz

PROGRAM DSP HAGIBOR

■ 7. 3. od 10.30: Hudební matiné s pěvcem **Karlem Dobrem** a klavíristou – prof. **Ivanem Klánským**.

■ 12. 3. od 10.30: Klavírní skladby E. Griega uvádí a hraje **Gerard Langer**.

■ 13. 3. od 14.30: *Ješiva v Kyjevě* – vernisáž výstavy fotografií **Jindřicha Buxbauma**.

ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE

(společenský sál, Maiselova 18, P 1)

Podvečer Yvonne Přenosilové

■ V úterý **5. března** od 15.00 mezi námi přivítáme textaře, spisovatele, moderátora, scenáristu, výtvarníka, karikaturistu a novináře **Ondřeje Suchého**. (Změna programu vyhrazena.)

ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁNÍ A KULTURU ŽMP V PRAZE

(Maiselova 15, P 1, 3. patro)

■ Není-li uvedeno jinak, začínají pořady v 18.00 a vstupné na ně činí 30 Kč.

■ 4. 3.: **Monotypy**. Vernisáž výstavy grafických listů Miloše Zeithammela. V grafikách je použita technika frotáže, jejímž prostřednictvím byly z náhrobních kamenů zapomenutých židovských hřbitovů v Česku i Polsku sejmuty ornamenty i texty. Vernisáž zpříjemní hudební sdružení Motovidlo se zpěvem Romana Krásky. Výstava je přístupná do 4. 4. po-čt 10–15hod., pá 10–12 hod., a dále během večerních programů a po domluvě. Vstup volný.

■ 6. 3.: **Janusz Korczak – vychovatel, lékař, spisovatel**. Život a dílo varšavského židovského lékaře a spisovatele, tvůrce pedagogického systému, který dodnes inspiruje vychovatele i učitele na celém světě, představí František Tichý, jeden ze zakladatelů gymnázia Přírodní škola, které se Korczakovým pedagogickým systémem inspiruje.

■ 7. 3.: **Náboženský pluralismus a judaismus**. Pořad z cyklu diskuzí o judaismu a moderní společnosti, v němž se tentokrát zaměříme na téma náboženského pluralismu. Našimi hosty budou Pavel Hošek z Evangelické teologické fakulty UK a rabín Daniel Mayer. Moderuje Gafna Váňová.

■ 13.3.: **Einsatzgruppe H na Slovensku 1944/1945**. Představení knihy Lenky Šindelářové, která právě vychází v Darmstadtu. Kniha se zabývá speciální německou jednotkou, která byla vytvořena po vypuknutí Slovenského národního povstání za účelem dovršení „konečného řešení židovské otázky“ na území Slovenska.

■ 14. 3. v 19.00: **Ulpan uvádí...** Tématem přednášky, kterou pořádá Ulpan Praha, je život a dílo slavného izraelského spisovatele A. B. Jehošuy. Překlady do češtiny se dočkaly již tři Jehošouvy romány: *Milenec*, *Pan Mani* a *Molcho*. Autorkou všech překladů je host tohoto večera, absolventka oboru hebraistika-

KULTURNÍ POŘADY

Gerti Deutsch: Oskar Kokoschka, Salcburk, 1958.

starořečtina na FF UK Magdalena Křížová. Upozorňujeme, že přednáška začíná až v 19.00. Vstup volný.

■ 20. 3.: **Pesach – zrození lidu Jisraele**. Přednáška vrchního rabína Karola Efraima Sidona. Pojednány budou mimo jiné role Árona a Mojžíše nebo souvislost obětování Izáka s obětí pesachového beránka.

■ 21. 3.: **Pout' do Mekky**. Hadždž neboli pouť do Mekky je jedním z pěti pilířů islámu a jednou za život by ji měl vykonat každý muslim. Protože je jinověrcům zapovězena, můžete ji prostřednictvím bohatého obrazového materiálu absolvovat s Janem Neubauerem.

■ 28. 3.: **Mišpacha**. Pesachový koncert známého uskupení, které se již více než čtyřicet let věnuje zpěvu tradiční židovské hudby. Vstupné 60 Kč.

■ **Nedělní program pro děti a jejich rodiče**: 10. 3. – **Lviček Arje a královna Ester**. Zlý Haman, vezír perského krále Achašveroše, chce zabít všechny Židy. Podaří se královně Ester tomu zabránit? Přijďte všichni v maskách, zatančíme si, zazpíváme a ochutnáme tradiční Hamanovy uši. Prohlídka: Španělská synagoga. Jednotné vstupné 50 Kč.

ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ A KULTURU ŽMP V BRNĚ

(tř. Kpt. Jaroše 3, Brno)

■ Není-li uvedeno jinak, začínají pořady v 18.00 a vstupné na ně činí 30 Kč.

■ 7. 3.: **Právo, spravedlnost, halacha, morálka**. Přednáška z cyklu *Vybraná té-*

mata z židovského soukromého práva brněnského rabína Šlomo Kučery.

■ 10. 3. ve 14.30: **Einstein, Scott a já aneb Život po telavivsku** – vernisáž výstavy fotografií, které dokumentují Izrael očima studentky doktorského studia religionistiky Mgr. Kristýny Kuboňové. Výstava je přístupná ve dnech programových akcí nebo po předchozí telefonické domluvě kdykoliv. Vstup volný.

■ 12. 3.: **Pane rabíne, ve vsi skromnosti...** Pavel Fried, místopředseda brněnské židovské obce, si na besedu pozval vrchního zemského a pražského rabína, prozaika a dramatika Karola Efraima Sidona.

■ 14. 3.: **Polsko-židovské vztahy po druhé světové válce**. Další z cyklu přednášek Mgr. Jaroslava Kadlece *Polsko-židovské vztahy ve 20. století*.

■ Neděle 17. 3. v 10.30: **Jak se žilo v biblických dobách... řemeslníkům**.

Na dílnu pro rodiče s dětmi od 5 let je připraveno povídání o různých řemeslech, která neodmyslitelně patří k biblickým příběhům. Zájemci budou moci vyzkoušet i své rukodělné dovednosti, třeba na jednoduchém tkalcovském stavu nebo při práci s kůží. Vstupné 30 Kč.

■ 28. 3.: **Vývoj židovského osídlení na Moravě: Vrcholný středověk (13.–14. století)**. Přednáška Mgr. Pavla Kocmana, odborného pracovníka ŽMP.

PROHLÍDKA BRNĚNSKÉ SYNAGOGY

■ Na neděli **17. března** od 14 hodin jsme pro zájemce připravili další prohlídku brněnské synagogy na Skořepce 13 s přednáškou. Na téma **Židovská liturgie** přednáší a synagogou provází lektorka ŽMP Mgr. Táňa Klementová. Vstupné 30 Kč.

GALERIE ROBERTA GUTTMANNA

■ Od 20. března je v Galerii Roberta Guttmanna na Starém Městě (U Staré školy 1, Praha 1) přístupná výstava s názvem **Symboly emancipace – synagogy 19. století v českých zemích**. Výstava přibližuje soubor synagogálních staveb ze 2. poloviny 19. století jako významný doklad historie židovských obcí na našem území, představuje dosud méně známé stavby především z období historických slohů, kdy židovské obyvatelstvo u nás poprvé dosáhlo plné rovnoprávnosti a současně také svého největšího populačního, hospodářského a kulturního rozvoje.

PESACH 5773

■ ŽOP: První sederový večer se uskuteční ve velkém sále Židovské radnice v Praze dne **25. března** od 19 hodin (seder povede vrchní rabín Efrajim Sidon); druhý večer se koná **26. března** tamtéž od 19.30 hodin a povede ho rabín David Peter. Vstupenky na sedery lze zakoupit v pokladně ŽOP (2. patro). Ceny pro členy ŽOP: 280 Kč dospělý/150 Kč dítě; pro nečleny 310 Kč/165 Kč; víno k jídlu 120 Kč.

Macesy, macesovou moučku a další potraviny na Pesach lze zakoupit v prodejně košer potravin ve Vysoké synagoze. Bližší informace vám sdělí paní Walterová, tel. č. 224 800 806. žop

PESACH BEJT PRAHA

■ Vážení přátelé a členové Bejt Praha, dovolujeme si vás pozvat na pesachový seder. Koná se v pondělí **25. března** od 18.30 ve 3. patře Židovské radnice, Maiselova 18, Praha 1. Místa si laskavě rezervuje nejpozději do 15. 3. na adrese pesahinprague@gmail.com. Peter Gyori

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

■ **Půlroční projekt Lauderových škol**
Na naší škole je již tradicí, že se v každém měsíci prvního pololetí věnujeme projektovým dnům. Téma tohoto školního roku se stala Kniha. Knihu ze všech stran a nejrůznějších úhlů pohledů představili děti z mateřské školy, žáci ZŠ a studenti gymnázia na počátku února.

■ **Přijímací zkoušky nanečisto** se těší velkému zájmu uchazečů o studium i těch žáků, kteří si jen chtějí vyzkoušet, jak může vypadat přijímací řízení. V letošním roce se zkoušek nanečisto zúčastnilo téměř 40 žáků.

■ **Proběhl druhý termín zápisu do první třídy** – zájem převyšil možnosti školy, první třída je již zcela naplněná.

HLEDÁME INFORMACE O PŮVODNÍM MAJETKU ŽIDOVSKÝCH OBCÍ, NADACÍ, SPOLKŮ A JINÝCH SUBJEKTŮ

■ Židovská obec v Praze tímto vyzývá své členy, držitele mimořádného statusu a další osoby ke sdělení informací o historickém majetku, jehož vlastníkem byla v minulosti Židovská obec v Praze, židovské nadace a spolky, případně jiné židovské subjekty a tento majetek nebyl do současné doby ŽOP vrácen. ŽOP může do konce roku 2013 požádat o vydání majetků, které jsou v současné době ve vlastnictví státu, pokud prokážeme původní vlastnictví některé židovské obce, nadace, spolku nebo jiné židovské společenské organizace (možnost restituce se netýká majetku, který byl

VÝZVY ZPRÁVY**INZERCE**

vlastněn fyzickými nebo právníckými osobami). Účelem této výzvy je získání všech dostupných informací a podnětů, které by mohly vést k uplatnění restitučních nároků ŽOP podle nově přijatého zákona č. 428/2012 Sb. o majetkovém vyrovnání státu s církvemi a náboženskými společnostmi.

Své podněty zasílejte, prosím, do sekretariátu ŽOP Praha 1, Maiselova 18, anebo na e-mail: sekretariat@kehilaprag.cz. ŽOP ustavila nově restituční komisi, která se bude těmto záležitostem věnovat.

Upozorňujeme, že podle uvedeného zákona jsou nároky na vydání věcí oprávněny vznášet pouze FŽO a jednotlivé židovské obce, není tak možné uplatňovat jakékoli nároky fyzických osob.

Michal Borges, tajemník ŽOP

KKL-JNF:**OHLÉDNUTÍ ZA TU BI ŠVAT**

■ Za výbor KKL-JNF děkuji všem, kdo přispěli k oslavě Nového roku stromů, která se letos uskutečnila v jídelně Hagiboru. Byly zastoupeny všechny generace, sedrem nás tradičně – a výborně – provedl pan zemský rabín K. E. Sidon, a nálada i přesto, že začala řádit chřipková epidemie, byla skvělá.

Dovolte mi, abych při této příležitosti ještě dodala, že za český výbor KKL bylo za rok 2012 posláno do Izraele 40 000 USD na Český les v poušti Negev a 200 000 NIS na celkový informační systém v lese Jatir. Všem dárcům ze srdce děkujeme.

Zoša Vyoralová, zosa@email.cz

POZVÁNKA NA SNĚM

■ Sněm Tereziánské iniciativy se koná ve středu **17. dubna** v hotelu DUO v Praze 9, Teplická 492, Metro „C“, stanice Střížkov. Zahájení v 10 hodin, prezence od 9.15 hodin. *ef*

WIZO

■ Milé členky, naše březnová schůze se koná **20. března** od 15 hodin v Maiselově ulici, výbor se sejde **13. března** od 15 hodin v Jáchymově ulici. Těším se na vás. *ek*

POZVÁNKA DO STARÉHO MĚSTA

■ Pokud je ti 10–15 let, Staré Město šel zahav ti pomůže poznat: a) nové kamarády, b) tvé kořeny, c) pražské Staré Město? Odpověď se dozvíš **17. března** odpoledne. Není vylou-

čeno, že správně je vše, přijď si to ale ověřit. Čeká tě odpoledne plné poznávání a zábavy s velmi lákavou odměnou pro ty nejuspěšnější, ale zkrátka nepřijde nikdo. Přihlášky a dotazy směřujte osobně na Hanu Šikovou, na e-mail hana.sikova@gmail.com, (studentka LŠ) či přes Facebook.

JAD VAŠEM HLEDÁ FILMY

■ Památník Jad vašem v Jeruzalémě pátrá po filmech zachycujících jakékoli záznamy z předválečného židovského prostředí: z obcí, oslav svátků, z obchodů, rodinných oslav, sportovních aktivit atd. Máte-li takové snímky, kontaktujte laskavě pana Simu Moasse (sima.moass@yadvashem.org.il) a on s vámi projedná jejich zapůjčení nebo prodej památníku.

ZEMŘEL CHANAN ROZEN

V únoru jsme se dozvěděli smutnou zprávu: dne 18. 2. zemřel v Tel Avivu ve věku 94 let pan Chanan Rozen, ostravský rodák, generální honorární konzul České republiky v Izraeli.

Podrobněji jeho osud a práci připomeneme v dubnovém čísle *Roš chodeš*. Nyní jen krátké ohlédnutí za jeho životem: narodil se v roce 1918 v Moravské Ostravě jako Walter Rozenzweig. Byl nejmladším z osmi dětí válečného invalidy, jeho tři sourozenci odešli již před druhou světovou válkou do Palestiny, již nežijící bratr Šlomo Rozen se stal jako jediný Izraelce původem z Československa ministrem izraelské vlády.

Chanan spolu s dvěma bratry odešel do Palestiny ilegálně až koncem roku 1938. První léta žil v kibucu Sarid a po roce 1949 pracoval jako vyučený nástrojář ve zbrojním průmyslu. Byl spoluzakladatelem a od roku 1951 generálním tajemníkem Ligy přátel Izrael-Československo. Po roce 1989 došlo k obnovení a rozvoji česko-izraelských vztahů – a na tom měl Chanan Rozen opravdu velký podíl. Za svou dlouholetou činnost obdržel v roce 1994 čestné občanství rodného města Ostravy, u příležitosti státního svátku 28. října 1998 mu prezident Václav Havel propůjčil nejvyšší české státní vyznamenání Řád bílého lva a v roce 2007 dostal cenu Gratias Agit, udělovanou Ministerstvem zahraničních věcí České republiky osobnostem, které se zasloužily o rozvoj zahraničních vztahů a propagaci dobrého jména České republiky v zahraničí. Poslední oficiální pocty se mu dostalo v červnu 2012, kdy po něm bylo pojmenováno Muzeum izraelského umění ve městě Ramat Gan, kde dlouho působil jako náměstek primátora. Poslední rozloučení s Chananelem Rozenem se konalo 21. února v kibucu Sarid. *Nechť je jeho duše přijata do svazku živých.*

Ing. Michal Salomonovič, Ostrava

ŽNO BRATISLAVA

V **marci** blahoželáme: pán MUDr. Peter Bogner – 74 rokov; pán Fridrich Feldmar – 81 rokov; pani MVDr. Jana Freyová – 60 rokov; pán František Gál – 65 rokov; pani Zuzana Herzková – 86 rokov; pán Jozef Klein – 71 rokov; pani RNDr. Anna Majerová – 86 rokov; pani Karin Mináčová – 55 rokov; pán RNDr. Jozef Pevný – 78 rokov; pán Ing. Tomáš Redlich – 78 rokov; pán Peter Schlesinger – 74 rokov; pani Lucia Siváková – 85 rokov; pani Alžbeta Steinitzová – 84 rokov; pani Marta Svátková – 96 rokov; pani MUDr. Anna Ševerová – 74 rokov; pani Herta Tkadlečková – 82 rokov; pán Valerián Trabalka – 71 rokov; pani Karola Volková – 50 rokov, a pán Ing. Peter Werner – 65 rokov.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí:

Naše rady opustili pán Ernest Neustadt a pani Magda Šimková. *Zichronam livracha.*

BANSKÁ BYSTRICA

Srdečne blahoželáme našim členom, ktorí slávia v **marci** sviatok svojich narodenín: pani MUDr. Mária Rýbarová, nar. 1.3. – 65 rokov; pán MUDr. Tomáš Geist, nar. 7.3. – 77 rokov; pani MUDr. Míra Kurjatková, nar. 13.3. – 72 rokov, a pan Peter Rada, nar. 25.3. – 57 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO BRNO

V **březnu** oslavujú narodeniny tito členové našej obce: pani Petra Balbinderová, nar. 19.3. – 50 let; pan Michael Samuel Blaško, nar. 24.3. – 20 let; pani Dagmar Borkovcová, nar. 30.3. – 57 let; pani Anna Filkuková, nar. 21.3. – 28 let; pani Tatána Filkuková, nar. 13.3. – 67 let; pani Ella Franklová, nar. 13.3. – 91 let; pan Karel Lenda, nar. 25.3. – 65 let; pan Petr Mayer, nar. 31.3. – 66 let; pani Jana Nejezchlebová, nar. 12.3. – 66 let; pan Boris Barak Selinger, nar. 1.3. – 57 let; pan Josef Sinajský, nar. 18.3. – 62 let; pan Tomáš Tieber, nar. 22.3. – 71 let; pani Otilie Weidhaasová, nar. 6.3. – 98 let; pan Norbert Wilhelm, nar. 8.3. – 75 let; pani Kateřina Zapletalová, nar. 11.3. – 24 let, a pani Milada Zatloukalová, nar. 13.3. – 75 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO DĚČÍN

V **březnu** oslavujú narodeniny tito naši členové: pan Ing. Robert Poskočil, nar. 2.3. – 47 let; pani Eva Vopatová, nar. 6.3. – 27 let; pan Vladimír Poskočil, nar. 14.3. – 81 let; pani Ota Vlčková, nar. 14.3. – 60 let; pani Kateřina Mastná, nar. 16.3. – 32 let; pani Helena Mráčková, nar. 20.3. – 39 let; pan Fedor Gál, nar. 20.3. – 68 let; pan

ZPRÁVY Z OBCÍ

Milan Walter, nar. 28.3. – 40 let, a pani Lucie Nachtigalová, nar. 10.3. – 41 let.

Ad mea veesrim šana!

KARLOVY VARY

V **březnu** oslaví narodeniny: pan Pavel Rubín, nar. 16.3. – 65 let, a pani MUDr. Jarmila Weinbergerová, nar. 21.3. – 90 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO KOŠICE

Blahoželáme **marcovým** oslávencom: pani Helena Sedláková, nar. 5.3. – 97 rokov; pán Tibor Klima, nar. 18.3. – 91 rokov; pani Lívia Jakubovičová, nar. 21.3. – 89 rokov; pán MUDr. Alexander Breiner, nar. 14.3. – 83 rokov; pani Júlia Rubínová, nar. 29.3. – 82 rokov; pani Viera Dobrová, nar. 27.3. – 76 rokov; pán Peter Gati (Kráľovský Chlmec), nar. 17.3. – 67 rokov; pán Július Lefkovič, nar. 8.3. – 66 rokov; pani MUDr. Judita Lefkovičová, nar. 24.3. – 66 rokov, a pán Arnošt Hermel, nar. 29.3. – 62 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO LIBEREC

V **březnu** oslaví narodeniny pan Robert Poláček, nar. 21.3. – 99 let, a pan Egon Wiener, nar. 27.3. – 66 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OLOMOUC

V **březnu** oslaví životní jubilea: pan Ludvík Cvrkál, nar. 20.3. – 46 let; Jakub Cvrkál, nar. 9.3. – 7 let; pani Iveta Forejtová, nar. 8.3. – 40 let; pani Inge Olochová, 25.3. – 77 let; pan Ing. Petr Papoušek, nar. 21.3. – 36 let; slečna Mgr. Olga Poláková, nar. 12.3. – 48 let; pan Ing. Pavel Repper, nar. 28.3. – 81 let, a pani Ludmila Unzeitigová, nar. 14.3. – 58 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OSTRAVA

V **březnu** blahopřejeme: pan Ing. Radvan Lasák, nar. 29.3. – 42 let; pani Hana Olívková, nar. 19.3. – 74 let, a pan Rudolf Voznica, nar. 23.3. – 57 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PLZEŇ

V **březnu** oslaví narodeniny: pani Petra Löwyová, nar. 4.3. – 29 let; pani Jana Kašáková, nar. 5.3. – 51 let; pani Miriam Žáčková, nar. 11.3. – 6 let; pani Eva Termerová, nar. 12.3. – 77 let; pani Mirjam Tydlitátová, nar. 16.3. – 22 let; pani Monika Kovářová, nar. 24.3. – 48 let, a pani Arnoštka Reichmannová, nar. 30.3. – 76 let. Všem našim jubilantům přejeme hodně zdraví, štěstí a osobní spokojenosti.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PRAHA

V **březnu** oslavují narodeniny: pani Eva Dušková, nar. 22.3. – 83 let; pani Eva Drhová, nar. 29.3. – 75 let; pan Petr Erben, nar. 20.3. – 92 let; pani Dagmar Goldscheiderová, nar. 30.3. – 91 let; pani Anna Hyndráková, nar. 25.3. – 85 let; pani Veronika Klimánková, nar. 17.3. – 87 let; pan Miloš Kocman, nar. 17.3. – 91 let; pani Nina Koželuhová, nar. 4.3. – 80 let; pani Anna Lorenková, nar. 13.3. – 86 let; pan Rudolf Palivec, nar. 28.3. – 85 let; pan Paul Rausnitz, nar. 9.3. – 85 let; pani Věra Saudková, nar. 27.3. – 92 let; pani Věra Steinerová, nar. 18.3. – 91 let; pani Eva Vergeneirová, nar. 14.3. – 90 let; pani Marta Josefa Vohryzková, nar. 18.3. – 92 let, a pan Viktor Wellemin, nar. 23.3. – 90 let.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí:

S hlubokým zármutkem oznamujeme:

Dne 2. 2. 2013 zemřela pani Louise Hermanová ve věku 97 let.

Dne 13. 2. 2013 zemřel pan Ctibor Rybár ve věku 92 let. Se zesnulým jsme se rozloučili 15. 2. v obřadní síni NŽH.

Zichronam livracha.

RIMAVSKÁ SOBOTA

V mesiaci **marec** slávia narodeniny: pani Mária Rybárová, nar. 1.3. – 65 rokov, a pani Judita Färber-Rybárová, nar. 8.3. – 30 rokov. Prajeme týmto veľa šťastia a radosti v živote. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO TEPLICE

V **březnu** oslaví narodeniny: pan Tomáš Kredl, nar. 11.3. – 31 let; pani Drahomíra Kiriláková, nar. 8.3. – 55 let; pani Hedvika Maxová, nar. 20.3. – 72 let; pani Vendulka Látalová, nar. 7.3. – 41 let, a pani Věra Veselá, nar. 7.3. – 65 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V **březnu** oslaví narodeniny pani Eva Klimešová, pani Monika Danielová, pani Anna Ťupková a pan Zdeněk Kubart.

Ad mea veesrim šana!

ZEMŘEL RABÍN DAVID HARTMAN

Ve věku 81 let zemřel 10. února po dlouhé nemoci v Jeruzalémě rabín David Hartman, židovský filosof, advokát liberálnější podoby ortodoxního judaismu, zakladatel studijního centra, otevřeného zastáncem všech proudů židovského náboženství.

Rabí Hartman působil dlouhá léta na Hebrejské univerzitě. Tvrdil, že Židé by se měli snažit přizpůsobit svůj náboženský život moderním hodnotám multikulturního světa. Trápily ho otázky, jak navrátit Židy k judaismu, jak judaismus vyučovat, jak vytvářet vztahy mezi ortodoxními Židy a těmi, kdo tíhnou spíše ke konzervativní či reformní podobě víry. Oproti náboženství ve smyslu „podvolení se bez ohledu na to, zda je přikázání srozumitelné“, kladl „důvody založené na hodnotách, které mohou chápat a ocenit jak všichni Židé, tak Nežidé“. „Naprosté soustředění na víru se může snadno změnit ve výmluvu pro to, že člověk zanedbává lidský smysl života podle Tóry,“ napsal v esejí *Společný duchovní jazyk* (viz *Židovská ročenka 5767*).

Rabí Hartman se narodil roku 1931 v newyorském Brooklynu v chasidské rodině. Rabínskou kvalifikaci získal u Josefa Solovejčika, jednoho z nejvýznamnějších židovských myslitelů 20. století, poté ještě vystudoval filosofii. Roku 1971 odešel do Izraele. Je autorem řady knih, v nichž se mj. zabývá odkazem M. Maimonida a r. Solovejčika. Byl poradcem premiéra Omerta a starosty Teddyho Kolleka. Roku 1976 založil Shalom Hartman Institute, studijní centrum pro každého, kdo projevuje seriózní zájem o judaismus. Studují a přednášejí zde lidé z celého světa, prošlo jím mj. na tisíc izraelských důstojníků. Bývalí studenti vzpomínají na Hartmanovu otevřenost, na jeho energii, laskavost a intelektuální poctivost.

MEDAILE PRO PROF. VILČEKA

Na počátku února předal v Bílém domě prezident Barack Obama prestižní Národní medaile za technologii a inovaci mikrobiologovi profesoru Janu Vilčekovi. Jedná se o nejvyšší vyznamenání, které americká vláda vědcům a vynálezčům uděluje. Prof. Vilček je získal za spolupráci na objevu protizánětlivého léku Remicade, který pomáhá lidem nemocným revmatickou artritidou či Crohnovou chorobou.

Jan Vilček se narodil roku 1934 v Bratislavě, válku přežil v úkrytu u jedné venkovské rodiny. Po válce vystudoval medicínu, v polovině 60. let emigroval do USA. Jako profesor mikrobiologie na lékařské fakultě New York University (NYU) se podílel na vzniku zmíněného léku. Je znám nejen jako odborník, ale také jako člověk, který podporuje začínající vědce a umělce: vě-

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Rabín David Hartman. Foto archiv.

noval NYU 105 milionů dolarů a založil nadaci, která každoročně uděluje cenu ve výši 50 tisíc dolarů přistěhovalcům do USA, kteří se prosadili v uměleckých oborech nebo biomedicínských vědách. (Rozhovor s prof. Vilčkem viz *Řch 7/2008*.)

REZIGNACE PAPEŽE A ŽIDÉ

Odchodu Benedikta XVI. z papežské stoličky litují i židovští a izraelské představitelé. Prezident Peres prohlásil, že pod Benediktovým vedením byl „Vatikán jasným hlasem proti rasismu a antisemitismu a jasným hlasem pro mír“. Dodal, že vztahy mezi Izraelem a Vatikánem jsou nejlepší, jaké kdy byly. Krátce před tím, než papež ohlásil svou rezignaci, se podařilo téměř ukončit dlouholeté vzájemné problémy a završit dohodu o vztazích mezi oběma státy.

Papež se často setkával s židovskými představiteli a v několika zemích navštívil synagogy. Velmi působivá byla jeho návštěva synagogy v Kolíně nad Rýnem, při níž odsoudil antisemitismus a „šílenou rasovou ideologii“, která vedla k holokaustu.

FRANCIE: SEDM OBRAZŮ PŮVODNÍM MAJITELŮM

Francouzský restituční výbor doporučil vrátit původním majitelům umělecká díla,

kteřá jim uloupili nacisté. Jedná se o obrazy italských a holandských barokních malířů, jež jsou součástí sbírek pařížského Louvru a muzeí v Tours, Saint-Étienne a Agen. Výbor rozhodl, že šest ze zmíněných děl by se mělo navrátit Richardu Neumannovi, rakouskému průmyslníkovi, který před nacisty uprchl na Kubu; sedmé pak náleží potomkům Josefa Weinerja, pražského bankéře, kterého nacisté zavraždili roku 1942.

CHAGALL JAKO HISTORIK 20. STOLETÍ

Jak upozorňuje Židovský tiskový servis (www.ztis.cz), zahajuje Lucemburské muzeum v Paříži výstavu díla Marca Chagalla (1887–1985), která potrvá do 21. července a ukazuje běloruského malíře jako historika dvacátého století. Bohatými barevnými alegoriemi umělec zpodobnil obě světové války, revoluci v Rusku i své vlastní zážitky židovského uprchlíka z nacistické Evropy.

IZRAELSKÁ CENA 2013

Izraelskou cenu Dana Davida za rok 2013 získal mimo jiné americký intelektuál, novinář a spisovatel Leon Wieseltier, autor knihy *Kadiš*; francouzský filosof Michel Serres a britský historik Sir Geoffrey Lloyd. Dalšími oceněnými jsou ekonomka Esther Dufloová a Alfred Sommer, prominentní americký oftalmolog a epidemiolog. Nadace obchodníka a filantropa Dana Davida uděluje od roku 2002 grant ve výši 1 milionu dolarů ve třech kategoriích – minulost, současnost a budoucnost za vědecké, technologické a kulturní úspěchy. Cenu uděluje Telavivská univerzita. Mezi držitele, kteří cenu získali v minulých letech, patří například bratři Coenovi, bývalý americký viceprezident Al Gore a bývalý britský premiér Tony Blair. **am**

רוש חודש ירחון חדש
ROŠ CHODEŠ

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217-8; e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Jiří Daniček, Tomáš Pěkný, Alice Marxová (šéfredaktorka). Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Česká pošta a. s. Objeďnávký na www.periodik.cz, bezplatné infolince České pošty 800 300 302 nebo písemně na adrese: Česká pošta, s. p. oddělení periodického tisku Olšanská 38/9 225 99 Praha 3, e-mail: postabo.prstc@cpost.cz. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s.r.o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20.30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš, MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 1. 3. 2013. **Cena 20 Kč (0,90 €)**